ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rèdaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են խրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ
(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)
Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

Յունիսի 1-ից մինչեւ տարվայ վերջը 6 րուբլի:
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ։ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել. I երեսի վրա խւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կոպ., IV երեսի վրա—10 կոպ.։ Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Այսօր, չորեքշաբթի, մայիսի 25-ին,
Бывшій лѣтній театръ ՆՈՐ ԱՅԳՈՒՄ
Միքայէլեան փող., № 65.
ՅՕԳՈՒՏ ԿՈՎ. Կ. ՀԱՅՈՑ ԴՊՐ. ՈՒՍ. ԵՒ ՎԱՐԺ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱՅ
ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԾՔԵՂ ԶԲՕՍԱՆՔ
ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԾՐԱԳՐՈՎ

1) Օղակախաղ.
2) Պտի-ժիօ.
3) Անիւի գուշակումն.
4) Ծաղիկներ և կոնֆէտտի.
5) Նշանաձգութ.
6) Մանուկ-դրօշակակիրների արշաւանք.
7) Մանկական խաղեր և պարեր.
8) Ամերիկական բազար.
9) Ձոխ բուֆէտ.

Զբօսանքին կը նուագեն 2 զինւորական երաժշտական խմբեր։
Սկիզբն է ցերեկվայ ժամը 3-ից մանուկների համար, ժամը 5-ից մեծերի համար։
Մուտքի վճարն է—երեխաներից՝ 15 կ. և մեծերից՝ 30 կ.։
տռ. 569. 1—1

Հինգշաբթի, մայիսի 26-ին, երեկոյեան ժամը 7½-ին Կայս. Կովկ. Գիւղատնտեսական Ընկ. դահլիճում
կը կայանայ
ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
Պարապմունքի առարկաներ.
1) Վարչութեան զեկուցումը՝ ա) Ղարաքիլիսայի, Սաղիանի գիւղատնտեսական և Ժամհարեան դպրոցի մասին, բ) Ընթացիկ հարցեր։
2) Ենգօրական այծաբուծութիւնը Անդրկովկասում—զեկուցում Ա. Քալանթարի։
Կարող են ներկայ լինել նաև կողմնակի անձինք։
տռ. 575. 2—1

Այսօր, չորեքշաբթի, մայիսի 25-ին
ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
Ընկ. միջոցները շատացնելու համար
ՄՈՒՇՏԱՅԻԴ ԱՅԳՈՒՄ
տեղի կունենայ
ՄԵԾ ԶԲՕՍԱՆՔ
Փոքրերի համար. 1) Երթ դրօշակներով, 2) Բազմակողմանի խաղեր, 3) Катанье.
Մեծերի համար. 1) Տեղական պարեր բոտոնդօյում՝ ազգային տարազներով և սազանդարի նուագածութեամբ, 2) Գուրիական երգեցիկ խումբ և «Վայ-վայ»՝ սիմֆոնիական երաժշտախմբի նուագակցութեամբ, 3) Հնդկական բաղդագուշակ, 4) Ճանապարհորդ. աշխարհի շուրջը, 5) Հնութիւնների մուզէյ, 6) Զբօսանք կենդանի ուղտերի վրա։
Կը նուագեն սիմֆօնիական և սովորական երաժշտախմբեր։
Մուտքի վճարն է՝ մեծերից 25 կոպ., փոքրերից 15 կոպ.։
Զբօսանքի սկիզբը ցեր. ժամը 3-ից։
(ա.օ.) տռ. 567. 2—2

Ս. Վ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ-ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՊԱՆՍԻՕՆԸ
ԱՄԱՌԸ ԿԸ ՓՈԽԱԴՐՎԻ
ՍԱՆԱՀԻՆ ԳԻՒՂԸ.
Ընդունվում են երեխաներ թէ պատրաստվելու և թէ հանգստանալու համար։
Միխայլովսկի պր. № 138.
(հ. կ.) տռ. 564. 2—1

ԶԳՈՅՇ ամբաստանում է
ԲԱՌՒԷՐԻ ՍԱՆԱՏՕԳԷՆԸ
Իսկականը միայն կարմիր փաթաթով։
(В. 45266) 544. 1—1

Մայիսի 25-ից բացվում է
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
ՏԻԿ. ՄԵԼԻՔ-ԲԱԽՏԱՄԵԱՆԻ
„ՁՐԻ ՊՐՕՖԷՍՍԻՕՆԱԼ ԴՊՐՈՑՈՒՄ"
Այցելուները առիթ կունենան ծանօթանալու ոչ միայն աշակերտուհիների առաջադիմութեան, այլ և ուսուցման մէթօդի հետ։
Ցուցահանդէսը բաց կը լինի ժամը 1—5-ը և կը տևի 5 օր։ Բարօնսկայա, № 25.
(կ.) տռ. 574. 2—1

Էսսենտուկի-Պեատիգօրսկ-Կիսլօվօդսկ
ԲԺ. Ա. Մ. ՄԿՐՏՉԵԱՆՑ
նախկին ասիստենտ Մ. Կ. Հ. գինէկոլոգ. կլինիկայի
Կանացի հիւանդութիւններ եւ մանկաբարձութիւն։ Փիզիքական եւ օպերատիվ մէթօդ բժշկութեան։
Էսսենտուկի, Кисловодская, д. Карагашевой.
Պեատիգօրսկ, Низон. бульв., д. Бѣликова.
Կիսլօվօդսկ, Гостинница Бештау.
(օ.մ.) տռ. 555. 5—2

ԲԺԻՇԿ
Ռ. Ս. ԴԱՒԹԵԱՆՑ
Ներքին եւ ջղային հիւանդութիւնների
Ընդունելութիւնը (ցերեկվայ ժամը 12—1.
ամեն օր (երեկոյեան ժամը 5—7.
Հասցէն՝ Կօշուբէևսկայա փող. № 22.
Ելիզավէտինսկայա փողոցից՝ № 44 տան մօտ։
(Ն. Հ. Կ.) տռ. 243. 100—23

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆԳԼԻԱՅՈՒՄ

Անգլիական պարլամենտը այս տարի մի խոշոր պատմական գործունէութեան մէջ է։

Լօրդերի պալատի բարեփոխութեան ծրագիրը, որ տասնեակ տարիների ընթացքում դրված էր անգլիական հասարակութեան առաջ իբրև հերթական կարեւոր հարց, միայն այժմ, այս տարի է մտնում իրագործութեան շրջանի մէջ։

Յատուկ այդ խնդրի անունով կատարվեցին պատգամաւորների ընտրութիւնները և անգլիական ազգը որոշակի յայտնեց իր կամքը, կանգ առնելով այնպիսի լիպզօրների և պատգամաւորների վրա, որոնք կը պաշտպանեն բարեփոխութեան ծրագիրը։

Պատմական գործողութիւնը կատարվում է։ Եւ անգլիական սահմանադրութիւնը դարձեալ մի քայլ առաջ է ընթանում համաձայն անգլիական ժողովրդի գիտակցական պահանջի և մեր դարի ռամկավարական ոգու թելադրանքների։

Անգլիան թէ իր ազատ կարգերով և թէ իր գաղութների ինքնավար կեանքով տալիս է ապացոյց, թէ որ աստիճան անգլիական տարրը քաղաքակրթվել է և հոգեպէս բարձրացել, որ նա կարող է հանդէս գալ աշխարհում իբրև մի ուժեղ ձուլուածք և մի խոշոր պետական միութիւն, յենված՝ բարոյական կապերի վրա։

Անգլիական պարլամենտը ներկայ տարում արձագանք տուեց մի ժամանակակից կարեւոր պահանջի։ Նա առաջ մղեց բանւորների ապահովութեան խնդիրը։ Օրինագիծը երկու ընթերցանութեամբ հաւանութիւն է գտել, և հաւանական է, որ նա կը դառնայ շուտով օրէնք, պարտաւորական՝ պետութեան համար։ Այդ օրինագծով իւրաքանչիւր բանւոր որոշ հասակ անցնելուց, կամ անոյժ դառնալուց յետոյ, իրաւունք է ստանում ապահովել իր կեանքը պետութեան գանձարանից յատկացված գումարներով։

Եւ որ բնորոշն է ներկայ դէպքում, այդ այն է, որ նոյն իսկ պահպանողական տարրերը չեն հակառակում օրինագծին և յայտնում են համակրական կարծիքներ։

Ժամանակը և փորձը համոզեցին պահպանողականներին, որ երկրի անդորրութիւնը, մասսայի բարեկեցութիւնը պահանջում են լայն հայեացք իրերի վրա, մեծահոգի վերաբերմունք և ընդարձակ ռամկավարական բարեփոխութիւններ կեանքի մէջ։

Անգլիայում բարեփոխութիւնները կատարվում են կամաց-կամաց և աստիճանաբար, բայց առանց կանգ առնելու և յետ նահանջելու։ Այնտեղ առաջադիմութիւնը հետեւանք է ժողովրդական ինքնուրոյն և գիտակցական կեանքի, որը յաջորդականութեան տրամաբանութեամբ հեղինակօրէն պահանջում է բարեփոխութիւններ և նրանց իրագործում։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
23 մայիսի

Պետերբուրգ. — Վօնլեարլեարսկիների գործը։ Վլադիմիր Վօնլեարլեարսկիի պաշտպան Կազարինովը մատնանշում է, որ կտակին հաւատում էին այն պատճառով, որ նա աբսուրդային էր. կեղծիքի նախաձեռնութիւնը մեղադրեալներից ոչ մէկին չէ պատկանում. դա ստեղծվեց տարերային կերպով։ Երկրորդ պաշտպան Բազունովը երդուեալ ատենակալներից խնդրում է մոռանալ շտայմէյստերութեան և այլ մեղադրեալի համար անհիմն՝ հասարակական յատկութիւնների մասին և առ նա վերաբերվել իբրև մի հասարակ մեղադրեալի. Վլադիմիր Վօնլեարլեարսկին այնպիսի խոշոր մեծութիւն է, որ նրա հետ անկապելի է մանր յանցաւոր՝ կեղծող հասկացողութիւնը։

Կազանջիեւի պաշտպան Բիբիկովը մատնանշում է, որ նրա կլիէնտը գործի մէջ մտել է մայիսի 3-ին և դուրս է եկել յունիսի 16-ին. առաջին կեղծիքը վերջացաւ մայիսի 2-ին, երկրորդը սկսվեց յունիսի 21-ին։ Երկրորդ պաշտպան Բօբրիշչեվ-Պուշկինը շեշտում է՝ թէ կեղծիքը կատարել է Դմիտրի Վօնլեարլեարսկին իր դրամական վարկը բարձրացնելու և խոշոր գումարների մուրհակներ տալու նպատակով։

Բադէն-Բադէն. — Եկաւ արտաքին գործերի մինիստր Սազօնովը։

Պարիզ.—Էլկզարից մայիսի 21-ին հեռագրում են, որ Բօգխադցիան հրդեհեց մի քանի դուարներ Տօխարի և Շէմախի միջև։ Մախզէնի մազալան քշեց նրան դէպի Մէկինէզ։

Հաւասին Սալօնիկից հաղորդում են, որ Կեպրիւլի մօտերը, սուլթանի անցած ճանապարհին, գտնվել է 42 կիլոգրամ ուժանակ և ամեն տեսակ պարագաներ ռումբեր պատրաստելու։

Լարրաշ (Մարօկկօ). —Երէկ եկան սպանական երկու պատերազմական նաւեր։

Տօկիօ.— «Նիչի-Նիչի Սիմբունին» հաղորդում են Սէուլից, որ կօրէական ապստամբների պարագլուխ Իչինլանը գտնվում է Վլադիվօստոկում և մտադիր է հիմնել հակա-ճապօնական շարժման գլխաւոր բանակատեղի։

Մադրիդ.—Լինարէսի մօտերը գծից դուրս թռաւ արագ գնացքը։ 11 մարդ վիրաւորվեցին, որոնցից 3-ը ծանր։

Ստոկհոլմ (Լէյտաէրի կոմսութիւն).—Ելեքտրաքարշի գծի դուրս գալու ժամանակ քառասուն մարդ, մեծ մասամբ բանւորներ, վիրաւորվեցին. մի քանիսը՝ ծանր։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԲԱԼԿԱՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
23 մայիսի

Կ. Պօլիս.—Ցունաց արքայազն Խրիստոֆօրը մեկնեց Սէվաստոպօլ։

Երեկոյեան ժամը 6-ին թնդանօթների պարպումով սուլթանը նաւով մեկնեց Սալօնիկ։ Ուղեկցում են շքախումբը, մեծ վէզիրը, ծովային, ներքին գործերի և լուսաւորութեան մինիստրները։ Ճանապարհ դրին համաբեա բոլոր պրինցները, մինիստրները, մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչները։ Նաւին ուղեկցում են երկու զրահանաւ, մի յածանաւ, ութ ականանաւ և երեք զբօսանաւ։

Ցէտինիէ.—Մինիստր-նախագահ Տօմանօվիչը հաղորդեց Պետ. Հեռ. Գործ. թղթակցին սահմանային իշխանութիւնների երկու հեռագիրները. առաջինը՝ որ Եզէրի մօտերը սահմանագլխին թիւրքերը երկու խրամներ են փորել չեռնօգօրական հողի վրա, երկրորդը՝ որ մայիսի 20-ին թիւրքերը սարերի վրայից կրակել են չեռնօգօրական զինւորական տանուտէրի տան վրա Ցիէվնա գետի ափին։ Այդ առիթով թղթակցի դիմումին թիւրքաց դեսպան Սադրէդդին-բէյը պատասխանեց, թէ նա դեռ ոչ մի տեղեկութիւն չունի չեռնօգօրական և թիւրքական կառավարութիւններից, սակայն երկու դէպքերն էլ համարում է հասարակ թիւրիմացութիւն, որը արագօրէն կը հարթվի. երկու դէպքերն էլ չեն ներկայանում մարտական թիւրք զօրքերի կողմից. սուր յարաբերութիւնները Թիւրքիայի հետ աննպաստ ու անհետ են։

Պօստային հաղորդակցութիւնը Չեռնօգօրիայի և դրսի աշխարհի հետ դժուարացել է։ Նաւերը Ադրիական ծովի վրա չեն երթեւեկում և պօստը ստացվում է միայն շաբաթը երկու անգամ։

Քաղաքում ցրել են ալբանական յեղափոխական կօմիտէի թռուցիկը, ուր բոլոր ալբանները հրաւիրվում են միանալու և կռիւ մղելու թիւրքերի դէմ։ Թռուցիկի տպաւորութիւնը խոշոր է։

Չեռնօգօրական կառավարութեան և թիւրքաց միսսիայի համաձայնութեամբ, սահմանային վերջին միջադէպերի քննութիւնը յանձնված է թիւրքաց միսսիայի պաշտօնեաներից մէկին, որ գործելու է չեռնօգորցի Վէչօվիչի հետ միասին։

Սահմանակից Ս. Նիկոլայոսի լերան վրայից լսվում են թնդանօթների ձայներ Ալեսիայի ուղղութեամբ։

Սկսվեց ապստամբութիւն ալբան-միրդիտների բազմաթիւ խմբակի մէջ Սկիւտարի լճից դէպի հարաւ-արևելք։ Մինչև օրս ապստամբութեանը չը մասնակցող միրդիտները գրաւեցին Հին-Ալեսիօ լեռը և խզեցին հեռագիրը Ալեսիայի, Սէնջի և Օվանիդիմէդուայի միջև։

Աթէնք.—Յոյն և թիւրք զինւորների սահմանային ընդհարման ժամանակ սպանվել են 4 թիւրք։

Մօնաստիր.—Մի ալբանացի սպանեց իրան մեղադրող դատախազին։

Բօլգարական մի հրոսակախումբ սպանեց երկու տղամարդու և մի կնոջ Զաշլիա գիւղում։

Ուսկիւբ.—Վէլէսի կազայում թիւրքաց հրոսակախմբերը կատարել են մի շարք սպանութիւններ և կողոպուտներ։

Կումանօվօյի կազայում բօլգարական մի մեծ հրոսակախումբ ընդհարում ունեցաւ թուրքիկ զօրամասի հետ։ Երկու կողմից էլ մեծ թւով կորուստներ կան. հայդուկները անյայտացան։

Սալօնիկ.—Հակառուսական «Միլլաթ» լրագրի խմբագիրը արդարացաւ։

Սօֆիա.—Անցաւ թիւրքաց գահաժառանգը։ Կայարանում նրան դիմաւորեցին գեներալ Դօբրօվիչը թագաւորի կողմից և Գեշօվը՝ կառավարութեան կողմից։

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Կ. Պօլիս, 13/26 մայիսի

Երէկ մենք նկարագրեցինք օսմ. բանակին՝ Թիւրք պետական քաղաքականութեան խառնուիլը և այդ հանգամանքի շնորհիւ յառաջացած հիւանդ ու աննորմալ դրութիւնը երկրի գործերուն մէջ։

Հիմա գանք նոյն բանակի՝ երկրին արտաքին քաղաքականութեամբ զբաղելուն և ատոր հետեւանքին։ Զինւորականներու բերան մամուլը երբ օտար վեհապետներ «շուն» ու «աւազակ» կոչելու չափ բուռն բառերով կարտայայտուի, բնական է հետեւցնել, թէ բանակը որքան գրգռուած է սահմանագլուխներու միւս կողմը գտնուող ժողովուրդներուն դէմ և թէ ինչ տրամադրութիւններով կը հսկէ սահմանագլուխին։ Սահմանագլուխի միջադէպեր բնական է թէ ատոր համար անպակաս են, և օր մը կրնան պատերազմի ալ առիթ դառնալ։

Դարձեալ այդ հրատարակութիւնները տեսակ մը մատնութիւններ են, զի օսմանեան կառավարութեան թշնամական ոգին ցոյց կուտան հանդէպ բալկանեան միւս պետութեանց, որոնց նկատմամբ միշտ բարեացակամ տրամադրութիւններ ունենալու հաւաստիքը կուտայ Բ. Դուռը գուցէ կեղծելով։ Դիւանագիտութիւնը արդէն ինքնին ամբողջ կեղծիքի վրայ հիմնուած ըլլալով, Բ. Դրան այս յայտարարութիւնները, եթէ իրական ալ չըլլան, ներելի են. սակայն երբ նոյն այդ Բ. Դրան ձեռքը գործիք ըլլալու սահմանուած ուժը, այսինքն օսմ. բանակը երբ անոր յայտարարութեանց հակառակը կը հաստատէ կամ պետութեան գաղտնիքները կը հրապարակէ, մատնութիւն մը կը կատարէ և կամ գործիքը՝ գործաւորին ձեռքերուն մէջ հաւատարիմ միջոց մը ըլլալէ կը դադրի, որով ըմբոստ մը կը դառնայ։

Երկու պարագային մէջ ալ՝ վտանգը վտանգ ըլլալէ չի դադրիր, զի ոչ տէրութեան գաղտնի դիտումները և նպատակները հրապարակող մատնիչ բանակ մը և ոչ ալ ապստամբ ու ինքնագլուխ գործող բանակ մը կրնայ պետութեանց շահերուն ծառայել և անոր վերականգնման նպաստել։

Այս պայմաններուն մէջ դէպի աղէտ, դէպի կործանում և դէպի անդունդ կը դիմէ պետութիւնը, և անոր անկման ազդակը կերևայ թէ դարձեալ բանակը պիտի ըլլայ, ինչպէս անցեալին մէջ այն եղած է։

Եթէ ռուսական բարեկամական զեկոյցը և բուլղարական խստաշունչ պահանջը գրգռուած ու բորբոքուած տրամադրութիւններէ սթափեցնեն բանակը, լաւ. եթէ ոչ՝ անդունդին եզրն ենք, և Թիւրքիոյ նոր աղէտները ականատես պիտի ըլլանք։

Դժբաղդաբար՝ մամուլը՝ փոխանակ այս առիթը կիրքերը հանդարտեցնելու ծառայեցնելու և վտանգը ցոյց տալու, ամբարտաւան յոխորտութեամբ մը միջազգային իրաւանց բռնաբարման վրայ կը խօսի, աւելի գրգռելով միտքերը։

Եւ «ազատականները», երբ անկեղծ օսմանցի և Թիւրքէն աւելի Թիւրք, բոլոր անցեալը ուրանալով և մոռնալով տակաւին չցամքած կիլիկեան արիւնի լիճերը, կը նկրտին պաշտպանելու շահերը կառավարութեան մը, որ համիդեան կառավարութեան չափ հայու արիւնին ծարաւի է, անոր տնտեսական, բարոյական և ֆիզիքական փճացմանը աշխատող։

Շառայլ

ԹԻՒՐՔԱՀԱՅՈՑ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ

Մայիսի 13-ին կայացած ազգային երեսփոխանական ժողովը, ատենապետ ընտրելով Մանուկ էֆ. Ազարեանին, կատարել է ազգային կենտրոնական վարչութեան, այն է՝ քաղաքական և կրօնական ժողովների ընտրութիւնը, որին մասնակցել են 78 երեսփոխաններ։

Ինչպէս յայտնի է, ազգային ժողովում մրցում են երկու գլխաւոր հատուածներ՝ «կենտրոնի խմբակցութիւնը» կամ սահմանադիր-ռամկավարների խումբը և «ազատական» կոչված խմբակցութիւնը։ Եւ որովհետև ժողովի մեծամասնութիւնը, մինչև ընտրութիւնները, բաղկացած էր առաջին խմբակցութեան անդամներից, ուստի և ազգային ժողովի ղեկը գտնվում էր կենտրոնի խմբակցութեան ձեռքում։ «Ազատականները» յոյս ունէին, որ նոր երեսփոխանների ընտրութեամբ իրանց կուսակիցների թիւը կը մեծանայ և կարող կը լինեն կենտրոնական վարչութեան և պատրիարքի ընտրութեան ժամանակ եթէ ոչ տիրապետող, բայց բաւական զօրաւոր դեր ձեռք բերել ազգային գործերի ղեկավարութեան մէջ։

Ուրախ ենք այսօր արձանագրելու, որ չափերաւոր ազատականների յոյսերը չքացած պէտք է համարել նոր վարչութեան ընտրութեան արդիւնքով, որ ցոյց տուեց, թէ յաղթութիւնը կենտրոնի խմբակցութեանը կամ սահմանադիր-ռամկավարականներին է մնացել։

Քաղ. ժողովին անդամ ընտրվել են. Պետրոս էֆ. Խօրասանճեան 76 քուէով, Յակոբ էֆ. Ստամպօլլեան 76, Պետրոս էֆ. Հալաճեան 71, Գալուստ էֆ. Գույումճեան 71, Օսկեան էֆ. Մարտիկեան 67, Լեոն էֆ. Տէմիրճիպաշեան 44, Յար. էֆ. Մոստիչեան 43, Գէորգ էֆ. Ասլանեան 40, Գեղամ էֆ. Տէր-Կարապետեան 40, դոկտ. Տիգրան-բէյ Աճէմեան 40 քուէով։

Իսկ համեմատականի են մնացել՝ դոկտ. Նազարեան 39, Գէորգ էֆ. Շնորհքեան 38, Յարութիւն էֆ. Գալֆաեան 37, Գրիգոր էֆ Զէրհատ 36, Եղ. էֆ. Խօրասան 36, Յակոբ էֆ. Խայեան 36, Արտաշէս էֆ. Ձընտըգլեան 36 քուէով։

Կրօնական ժողովի անդամ են ընտրվել՝ Վահրամ եպ. Մանկունի 68, Գրիգորիս եպ. Յովհաննիսեան 68, Գաբրիէլ եպ. Ճէվահիրճեան 68, Սմբատ վարդ. Գազազեան 66, Գրիգորիս վարդ. Պալաքեան 65, Վարդան ք. Դերձակեան 65 քուէով։

Իսկ համեմատականի են մնացել՝ Եղիշէ եպ. Դուրեան 39, Յովհաննէս եպ. Արշարունի 37, Վահան ծ. վարդ. Յակոբեան 36, Ղեւոնդ ծ. վարդ. Դուրեան 34, Աբրահամ ք. Էպէկեան 36, Միքայէլ ք. Աշճեան 35, Գէորգ ք. Պազալեան 35, Հմայեակ ք. Ընքսէրճեան 35, Եղիազար ք. Պօղոսեան 34, Վահրամ ք. Յակոբեան 34, Գրիգոր ք. Ճէպէճեան 34, Գրիգոր ք. Երէցեան 31, Մեսրոպ ք. Տէր-Մեսրոպեան 30, Սահակ ք. Պետրոսեան 30, Վաչակ ք. Գալփաքճեան 28, Յակոբ ք. Տէլէճէքեան 27 քուէով։

Նոր վարչութեան հաստատութիւնից յետոյ ազգային ժողովը կը ձեռնարկէ պատրիարքի ընտրութեան։

ԴԷՊՔԵՐԸ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆՈՒՄ

Թաւրիզ, 19 մայիսի

Ատրպատականի հօրիզոնում կուտակված են մթագոյն ամպերը։ Երկրի քաղաքական կացութիւնը յղի է չարագուշակ դէպքերով. և կարելի է դրականապէս հաւատալ, որ մենք լուրջ պատահարների նախօրեակումն ենք գտնվում։

«Մշակի» ընթերցողները իմանում են այն, որ նախկին շահի կրտսեր եղբայր Սալար-ուդ-Դօվլէն ծպտեալ պտոյտ գործեց Սուուջ-Բուլաղի սահմանները, համագործակիցներ գտաւ քիւրդ ցեղապետների մէջ՝ իր մտադրած նպատակն իրագործելու համար։

Նորագոյն և հաւաստի տեղեկութիւնները գալիս են հաստատելու այն կարծիքը, որ Սալար-ուդ-Դօվլէն գործում է՝ սահմանի վրա բանակած Թիւրքաց զինուորական իշխանութիւնների աջակցութեամբ։ Քիւրդ ցեղապետները պատրաստականութիւն յայտնեցին զինուորական ուժերով գործակցել ապստամբ իշխանին և անգամ Լուրանի վրա երդում կատարեցին հաւատարիմ մնալու իրանց խոստմանը։ Սալար-ուդ-Դօվլէին զինակից լինելու հաստատուն խօսք է տուել շէյխ Աբդիւլ-Կատէրը՝ Իբադուլլահի որդին՝ իր ուժերով։ Ինչպէս արդէն ասում են, գործին ձեռնարկելու համար սպասում են Աբդիւլ-Կատէրին, որ միևնոյն ժամանակ ստանձնելու է բանակի ընդհանուր հրամանատարութիւնը։ Թէ արդեօք ի՛նչ է մտածում Պարսկաստանի կենտրոնական կառավարութիւնը և ի՛նչ միջոցների է ձեռնարկել հաւանական յարձակումների հանդէպ, դեռ մեզ յայտնի չէն։

Այսպիսի մի լուրջ շարժում չէր կարող, ի հարկէ, հեռու մնալ Պարսկաստանում գերագոյն շահեր ունեցող պետութիւնների ուշադրութիւնից՝ Անգլիայից և Ռուսաստանից։ Լսում ենք, որ Թաւրիզի անգլիական հիւպատոսը իր կառավարութիւնից հրահանգ է ստացել գնալ անյապաղ սահմանագլուխը և անձամբ ստուգել իրերի դրութիւնը ու հետևել Սալար-ուդ-Դօվլէի և նրա դաշնակիցների գործողութիւններին։ Շատ հաւանական է, որ անգլիական հիւպատոսին կը միանայ նոյնպէս ռուսաց հիւպատոսը։

Եթէ մօտիկ ապագայում սկսվեն լուրջ դէպքեր ու ընդհարումներ մեր երկրում, որն առանց այն էլ հեծում է ներքին երկպառակութիւնների մէջ, ուժասպառ է եղել սոված, տարտամ ու անկայուն վիճակում, շատ դժուար չէ գուշակել բազմատանջ ազգաբնակութեան դժնդակ վիճակի հեռանկարը։ Ցաւը մէկ չէ. դեռ էլի կայ. ահա թէ ինչպէս։

Խաղաղ չէ Մարաղան ու արնոտի դաւաճանը Սամադ խան Շուջա-ուդ-Դօվլէն՝ 1,500 ձիաւոր ռազմիկներով, որոնք հաւաքվել են Մարաղայի շրջանից և այլ վայրերից՝ գողեր, աւազակներ և կողոպտիչներ կատարելապէս։

Թէհրանի մեջլիսը աղի հարկի ջնջումը ընդունել է սկզբունքով՝ նկատողութեան առնելով այս մասին հասարակութեան տրտունջն ու դժգոհութիւնը։ Մարաղայի դաւաճան Շուջա-ուդ-Դօվլէն իր վաղեմի մտադրածը աւելի փառաւոր շքով իրագործելու անկնից բռնված՝ Մարաղայի և Բինաբի շրջանի մուլքատէրների միջոցով դիմում է Նէջէֆի գլխաւոր մուշտէիդներին և հարցնում, թէ արդեօք ներելի և օրինաւոր է աղի վրա հարկ նշանակելը։ Նէջէֆի մուշտէիդները հեռագրով բացարձակապէս ժխտում են և հակառակ շարիաթի համարում աղի հարկը։ Դաւաճան Սամադ-խանը հեռագիրն ստանալուն պէս յայտարարում է շրջանի անջումաններին սրբազան հրամանը և առանձին մունետիկներով զեկուցանում է ողջ հասարակութեան, որ ջնջված է աղի հարկը և այսուհետև լիտրը պէտք է ծախվի 7 կոպէկով։ Այս բոլոր կարգադրութիւնները սակայն կատարվեցին առանց Թաւրիզի կառավարութեան և Մուխբիր-ուս-Սալթանէին յայտնելու։ Նահանգապետը դիմում է Թէհրան և բողոքում Սամադ-խանի հակապետական ուղղութեան մասին։ Շուջա-ուդ-Դօվլէն, զայրացած՝ գեն.-նահանգապետի վարմունքի դէմ, հաւաքել է իր շուրջը գողերից ու աւազակներից բաղկացած ձիաւոր մի բանակ, մօտ 1500 հոգի, և սպառնում է Թաւրիզի և Մարաղայի միջև Ղառղա քաղաքում։ Այդ տեղերում պարսից պետութեան մաշրութեան գոյութիւն չունի բնաւ և գտնվում է Սամադ-խանի սուրի տակ, այն Սամադ-խանի, որը նախանցեալ տարվայ կռիւների ժամանակ նմանապէս կռւում էր սահմանադրականների դէմ։ Դրութիւնն անորոշ է, տուժողն առաւելապէս Թաւրիզի հասարակութիւնն է, այն պատճառով, որ դրսից հացահատիկ և այլ մթերքներ ներս չեն մտնում և քաղաքը մատնվել է խոշոր կրիզիսի։

Ոտքի վրա են նաև բոլոր շահսավան ցեղերը մինչև ատամները զինված։ Նախկին թղթակցութիւններիցս մէկում գրել էի, որ Թաւրիզից մի զօրաբաժին ուղարկվեց Ղարադաղ՝ երկրի հանգստութիւնը կարգի բերելու համար։ Պարսկական զօրքը Ահարի մօտերը խիստ յարձակում կրեց Ղօջաբեգլու շահսավաններից, և մեծ կորուստներից յետոյ ցիր ու ցան եղաւ։ Պետական զօրաբաժնի այսպէս անակնկալ պարտութիւնը խիստ անախորժ տպաւորութիւն թողեց կառավարական շրջանների վրա։ Ինչով կը վերջանայ այս վիճակը և ի՛նչ կը լինի վերջ ի վերջոյ Ղարադաղի հայերի դրութիւնը, հեշտ չէ գուշակել։

Պարսից և օսմանցոց մէջ տեղի ունեցած բանակցութիւնները սահմանագծային հարցի առիթով յայտնի են լրագիրներից։ Պարսկական կառավարութիւնը ցանկութիւն էր յայտնել, որ օտար պետութիւնների կողմից ևս պաշտօնեաներ մասնակցեն յանձնաժողովին. սակայն Թիւրքերը չէին ընդունել, ասելով որ լաւ է երկու սահմանակից կառավարութիւնների միջև վախճան գտնէ հարցը։ Պարսից կառավարութիւնը իր կողմից նշանակեց Բերլինի նախկին դեսպան Էհթիշամ-Սալթանէին, որ երկու տարի առաջ նշանակվել էր նոյն գործի [illegible] նութեանը։

Հայկազուն

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԴԱՇՆԱԿՑ. XV ԿՈՆԳՐԷՍԻ ԷՔՍԿՈՒՐՍԻԱՆԵՐԸ

VII*)

Նապոլի, 15 մայիսի

Մաքսիմ Գորկիի մօտից հազիւ-հազ հասայ շոգենաւին։ Այնքան խօսքով էինք եղել, մնաս բարևից յետոյ, որ Գորկին էլ ասաց՝ «Այո, այժմ պէտք է աճապարել»։

Լերան գագաթից մինչև ծովը մի գեղեցիկ կածան է, անուշաբոյր ծառերի միջով։ Սակայն այդ ճանապարհով ես չը վերադարձայ, այլ անցայ լերան միւս ափը, և ֆունիկուլերը մի քանի րոպէում իջեցրեց ինձ մինչև շոգենաւը։

Օրական երկու անգամ Նապոլիից շոգենաւ է գալիս Կապրի և վերադառնում։ Մէկը luxe, միայն I կլաս, և հասնում է երկու ժամում, միւսը՝ սովորականը՝ չորս ժամում։ Luxe-ը կանգնում է միայն Սորրենտոյի առաջ 5 րոպէ, իսկ միւսը մտնում է ափերի վրա, համարեա, բոլոր աւաններ։ Բացի այդ՝ luxe-ը Նապոլիումն էլ չէ կանգնում նաւահանգստի մօտ, այլ մի փոքր հեռու՝ և նաւակներով պէտք է մտնել այնտեղ։ Գինը՝ չորս անգամ էլ թանգ միւսից։ Գլխաւորապէս ամերիկացիք, անգլիացիք և այլ օտարականներ են այս՝ «Ելենա Թագուհի» նաւով գալիս Կապրի։ Երկու ժամվայ չափ ճանապարհ։ Սակայն ի՜նչ ժամեր և ի՜նչ ճանապարհ ու ճանապարհորդութիւն։

Անսահման բերկրանք, հոգեկան, էստետիքական հաճոյք և բիւր տեսակ դիտողութիւններ, համեմատութիւններ ու եզրակացութիւն։

Շոգենաւ մտնելուց ամենքը աճապարում են գրաւել տեղերը։ Իսկ ամենաընտիրը շոգենաւի առաջն է, դրօշակի շուրջը և նրա հովանին։ Ոչ ոք կայուտ, ի հարկէ, չի մտնում. ամենքն էլ վերև են բարձրանում, ուր շարված են շատ նստարաններ, ինչպէս ճեմելիքներում, ու ծալված, դարսված ընկած են մի քանի հարիւր աթոռներ։

Որովհետև ես Սիցիլիայից վերադարձայ առաւօտեան ժամը 6-ին, ուստի էլ չը գնացի քաղաք, այլ ուղղակի նաւակով մէկ շոգենաւից անցայ միւսը և բռնեցի ամենայարմարագոյն տեղը, ապա իջայ ներքև նախաճաշելու։ Ժամը $9\frac{1}{2}$-ին Նապոլիից ճանապարհ ընկանք։ Պէտք է տեսնել, թէ ինչպէս գլխապատառ, մէկը միւսին հրելով, ջանում են տեղ բռնել լէդիները։ Իսկ միստրներն էլ յամառ պահպանում են իրանց դիրքերը։ Մէկը միւսի, կարծէք, ոտների վրա լինի նստած, այնքան են ծալովի աթոռները կպցրել միմեանց։ Կողքերս, ծնկներս այնպէս են սեղմել, որ շարժվել անգամ չեմ կարող։ Մի երիտասարդ կին, որ ըստ երևոյթին հէնց նոր էր առել իր ականջի մարգարտեայ օղերը, դիտում էր իմ փողպատի վրայի մարգարտեայ քորոցը և կարծէք համեմատում իր գնածի հետ։

— Նապոլիում գնեցիք, տիկին, ձեր մարգարիտները,—խօսք բացի ես։

— Այո, դուք էլ անշուշտ այնտեղ առաք։

— Ոչ, տիկին, իմ հայրենիքիցս է սա, նոր չէ։

Եւ մարգարիտի շուրջ խօսքը բերեց մեր զրոյցը հասցրեց այնտեղ, որ մենք էլ ունենք մեր Պոմպէյը, ալեզարդ Մասիսի ստորոտում բնութեան տարերքին զոհ գնացած Ակոռին։ Մենք էլ ունենք մեր՝ Մայր Աթոռ Լուսաւորչի Իջման ս. Տաճարը։ Որ Յիսուս, ինչպէս Պետրոս առաքեալին Հռոմում երևաց և խրախուսեց նրան չը տատանվելու իր նման խաչվել, այնպէս էլ նոյն Յիսուսը IV դարում մեր Գրիգոր Լուսաւորչին Մեծ Մասիսի ստորոտում, ուր գագաթին՝ ըստ աւանդութեան և Աստուածաշնչի Նոյի տապանը կանգ առաւ, երևաց և հիմք դրեց հայոց առաքելական Մայր Տաճարին։ Պատմեցի, որ աշխարհիս երեսին ամենահնագոյն ազգը հա՛յն է, որ ընդունել էր քրիստոնէութիւնը հէնց Քրիստոսի կենդանութեան ժամանակ։ Եւ Յիսուս Քրիստոսը իր հրաշակերտ պատկերը հայերիս է ուղարկել, և այլն և այլն զրոյց։

Եւ ինչու չասել, չը շահագրգռել օտարականներին։ Պատմեցի, որ մեր Կովկասն էլ ծաղիկների, պտուղների, գինիների աշխարհն է։ Եւ չէ՞ որ առաջին գինի պատրաստողը՝ Նոյը մեր Նախիջևանում գինի պատրաստեց և այլն։ Սակայն այս զրոյցը հայ ընթերցողին հետաքրքրական չէ։

Դիտենք մեր շուրջը։

Նէապոլիտական Թափառաշրջիկ երաժշտական խումբը արդէն սկսել է իր երգը, նուագն ու պարը։ Խմբի մէջ կին չը կայ։ Սրանց փոխարինում է մի ալեզարդ ծերունի, կոմիկ, որ փէշերը հաւաքած նէապոլիտանուհուն է ներկայացնում։

Վերջացաւ առաջին նուագը։ Եւ ահա ծերունին, ափսէն ձեռքին, գանձանակ է հաւաքում, նման մեր ժամարար քահանային (այդ վայրկեանին մաքովս այս խորհրդածութիւնը և համեմատութիւնը անցաւ. երանի վերջ դրվէր ~~պատարագին~~ քահանայի «յիշմունք» գանձելուն)։

Բայց անգլիացիք «ես, ես, ես» ասելով՝ իսկապէս որ շատ «եսական», անասելի էգօիստներ են։ Սրանք վճարում են առատ հիւրանոցին, շոգենաւին, expresse-ին, որքան տարիֆն է, բայց մի շահի անգամ չեն [illegible] վագօնի սպասաւորին, նաւում երգող-պարողին։ Չէ՞ որ նրանք քառապատիկ վճարելով նաւին՝ նկատի ունեն, որ լինելու է և երաժշտութիւն։

Ծառաները միմեանց ետևից այժմ սկսել են մատուցանել լիկէօրներ, բուդերբրօդներ, պաղպաղակ և այլն։ Շատ հաճելի է, մանաւանդ շոգին, ալելինի պաղպաղակը։ Այժմ սկսվել է բազարը՝ բուստի, մարգարիտի, պօստ-կարտերի, նոտաների, ալբօմների, փայտի վրա տեղական ընտիր նկարների, նէապոլիտանուհու հագուստի և այլն։

Կոմիկ ծերունու ափսէում միայն նիկէլ մի 20 սանտիմանոց կայ, մնացեալը նա մեծ ճարպիկութեամբ գրպանն է ածել, որովհետև սև փող՝ 5 սանտիմ են գցում։

Նոտաները թանգ են՝ 1 ֆր. 50 սանտիմ, և ոչ ոք չէ առնում, թէև երգը ընդհանուր ծափահարութեան է արժանացել։ Զարաճճի երկու օրիորդ իջել են ներքև և կանգնել նաւի եզրին։ Ես սրանց նայելուց սարսափում եմ, իսկ օրիորդները աներկիւղ են կանգնած։ Ահա մի օրիորդ, կրծքին ընտիր վարդեր, նոյնպէս ներքև իջաւ, կանգնեց դրօշակի պատուանդանին և մի ուրիշը կոդակը ձեռին լուսանկարում է։

Լիկէօրների շիշերը, բուդերբրօդների, պաղպաղակների մատուցարանները դատարկվում են և նորից ու նորից լցվում, իսկ երգիչների ափսէները այլ ևս 5 սանտիմ անգամ գցող չը կայ։

Ցանկարծ ուղևորների շարքերը ճեղքելով երեք մատնաչափ լայնութեան ժապաւէններ, շատ արտիստիկաբար մէկը միւսի ետևից փռելով երևաց ալբօմավաճառը. 10 սանտիմ, երկու սու, միայն՝ Կապրի, Պոմպէյ, Նապոլի, Սորրենտօ։ Երկու սուն մեծ գործ տեսաւ՝ եսերը տասնական օրինակ գնեցին։ Ցիրոկ. մի պօստ-կարտի գին, բայց 20 տեսակ զանազան նկար և ամբողջ լուցկու տուփի մեծութեամբ մի ալբօմ։

Մեծ քանակութեամբ այս վաճառելուց յետոյ, Կապրին հէնց որ երևաց, կրկին թընդաց նուագը, և ծերունի կոմիկ երաժիշտ-պարողը մի մեծ կապոց շալակած նոյն ալբօմներից, միայն գունաւոր, սկսեց սփռել լէդիների առաջ։ Եսակները սաստիկ զայրացած, որ խաբվել վատ ապրանք են առել նոյն գնով, ինչով այժմ է վաճառվում լաւը, գունաւորը, մըրթմըրթում են, բայց դարձեալ գնում։ Ծերունին ափսէի Չիգրը հանեց։

Հասանք Կապրի և դարձեալ մէկը միւսին հրելով, լէդիները, միսերը, միսիսները, միստրները գլխապատառ՝ շոգենաւից նաւակներն են իջնում։ Երաժշտութիւնը ողջոյն է նուագում Կապրիին, միաժամանակ պար բռնած։ Հիւրանոցի դռնապանները իրանց առաջարկն են անում՝ մենիւները ձեռքներին։

Նոյն հանդիսով և Կապրիից վերադարձանք, շոգենաւ նստեցինք և այժմ „Adieu Capri“ երգելով հեռացանք այնտեղից։

Սորրենտոյի առաջ ես շոգենաւից դուրս եկայ և նաւակ նստելով, ինձ հետ մի քանի տասնեակ ուղևորներ էլ, լողացի դէպի այս հնաշխարհիկ՝ քաղաք ասեմ թէ գրախտը։ Երաժշտութիւնը նուագում է. Թաշկինակներ, գլխարկներ տասնեակ նաւերից և շոգենաւից օդում ծածանվում են ուրախ, զմայլեցուցիչ բացագանչութիւնների հետ. իսկ նաւակները, կարծէք, եթերի մէջ սլանում յստակ ու երկնագոյն ծովում։ Սորրենտոն Նապոլիի դիմաց, նոյնպէս ամֆիթեատրոնի պէս, փռված է Նէապոլիտական ծոցում։ Ամբողջ քաղաքը խորասուզված է նարնջի այգիների մէջ։ Ճանապարհը՝ մինչև Կաստելեամարէ՝ նարնջի, ձիթենու անտառներ, սեզմ, անդորր բուրմունք, խաղաղ օդ, եթեր երկինք։ Դեռ անցեալ տարվայ նարինջները կախված են ծառերից, իսկ այս տարվայ ծաղիկն էլ դեռ նոր է պճնազարդել տերևների հետ նոյն ծառը, և ամբողջ ճանապարհին ծաղիկ է սփռված։ Եթէ աչքդ գցում ես դէպի ձախ, էլ չես կարողանում նայել դէպի աջ։ Ջորս կողմդ էլ գեղանի։ Եւ որքան քաղաքից հեռանում է մարդ, ընկնում է վիլլաների մէջ, նոյնքան աւելի է հմայվում։ Որովհետև քաղաքը դարձեալ անմաքուր է։ Աշխարհիս ամեն կողմից հազարաւոր հիւանդներ, թոքերից վնասվածներն ձմեռն այստեղ են ապաստանվում։

Մինչև Կաստելեամարէ, երեք ժամ, մենք կառքով եկանք։ Ճանապարհին քաղում էինք նարինջը, մենք էլ ուտում, կառապանն էլ, ձիերն էլ։ Խոշոր նարինջները թէև ծառի վրա, սակայն իրանց հիւթը կորցրել էին, մինչ. դեռ մանրերը դեռ հիւթալից էին։ Ամբողջ ճանապարհը հարիւրաւոր սայլեր, կողովները լի նարնջով, տանում էին նաւահանգիստ, աշխարհին բաժանելու համար։ Խոշոր են շատ և կիտրոնները, որոնց մեծութեամբ մեր երկրում ես երբեք չեմ տեսել։

Սորրենտոյում փայտի վրա նկարում են, և շատ գործարաններ կան, որոնք Եւրոպային մատակարարում են փայտից զանազան առարկաներ և պաճուճանք։

Կաստելեամարէից երկաթուղով 40 րոպէի մէջ հասանք Նապոլի երեկոյեան 9 ժամին, և ես վերադարձայ նոյն գիշերը Հռոմ, քնելով վագօնում։

Այլ ևս ժամանակ չը կայ թափառելու։ Վաղը պէտք է ամբողջ օրը Վատիկանը դիտեմ և գիշերը մնաս բարև ասեմ Հռոմին, որովհետև ամսիս 17—18-ին Տուրին ենք հրաւիրված դիտելու համաշխարհային ցուցահանդէսը, ուր լինելու են խնճոյքներ, հանդէսներ և այլն։

Տ. Նազարեան

*) Տես «Մշակ» № 103.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏՕՆ

Այսօր, մայիսի 25-ին, Թիֆլիսում կատարվելու է մի համեստ դպրոցական տօնախմբութիւն։

Քսանհինգ տարի առաջ իշխանուհի Սօֆիա Ս. Վ. Արղութեան-Երկայնաբազուկը հիմնեց Թիֆլիսում մանկապարտէզ և դպրոց։ Մանկավարժական գործունէութեան համար նա ձեռք էր բերել մասնագիտական, մանկավարժական կրթութիւն, ուստի և հէնց առաջին օրից նա կարողացաւ դնել իր դպրոցը մանկավարժական և դաստիարակչական առողջ հիմունքի վրա։

Եւ քսանհինգ տարիներ նա գործում է, նա պատրաստում է մատաղ սերունդներ։

Իշխանուհի Ս. Արղութեան մտցրեց կրթական նորագոյն մեթօդներ իր դպրոցում, ուսանելի մանկական խաղեր, մարմնամարզական վարժութիւններ, բացօթեայ ֆիզիքական աշխատանքներ, կրթական զբօսանքներ, մանկական երգասացութիւն և այլն։ Նա միևնոյն ժամանակ հանդէս էր գալիս և տպագրական խօսքի միջոցով քարոզելու նորագոյն մանկավարժական գաղափարներ թէ մամուլի էջերում և թէ առանձին հրատարակութիւններով։ Միևնոյն ժամանակ նա եռանդուն մասնակցում էր հասարակական գործունէութեան, ուր շօշափվում էին կրթական խնդիրներ։

Այսօր, քսանհինգ տարուց յետոյ, յետ նայելով իր անընդհատ և անխոնջ աշխատութեան վրա, նա կարող է պարծենալ, որ կատարել է օգտակար և բեղմնաւոր գործ, պատրաստելով հասարակութեան համար պիտանի և օգտակար անդամներ, ամրացնելով մեր մէջ առողջ և խելացի մանկավարժութեան հիմունքը։

Շնորհաւորելով յարգելի դաստիարակչուհու քսան-հինգամեայ օգտակար գործունէութեան տօնը, մաղթում ենք, որ այդ գործունէութիւնը շարունակվի նոյն եռանդով և բեղմնաւորութեամբ։

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Երկուշաբթի, մայիսի 23-ին, կայացած քաղաքային դումայի նիստում Պետերբուրգից նոր եկած քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեան հաշիւ տուեց ձայնաւորներին իրան տրված յանձնարարութեան կատարման հետևանքների մասին։ Այդ զեկուցումից երևաց, որ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր Կասսոյի նախագահութեամբ կայացած առանձին խորհրդակցութիւնը մայիսի 5-ին իր նիստում լսել է Թիֆլիսում բարձր դպրոց հիմնելու մասին զեկուցագիրը, Փոխարքայի ներկայացուցիչների և իր՝ Խատիսեանի ներկայացրած բացատրութիւնները և եկել է այն համոզման, որ եթէ կայանայ որոշումն հիմնել բարձր դպրոցը Թիֆլիսում, այդ դէպքում նպատակայարմար է հիմնել համալսարանի բժշկական և բնագիտական ֆակուլտէտներ։

Խնդրի վերջնական որոշումը կը կայանայ, երբ խորհրդակցութիւնը կը քննէ և միւս՝ մօտ 30 քաղաքների միջնորդութիւնները։ Լուրջ մրցակից Թիֆլիսին հանդիսանում է Ռոստով (Դ./վ.) քաղաքը, որի դուման տալիս է շինութեան համար մի միլիօն րուբլի և 100 դեսեատին հող։ Համալսարանի շինութիւնը ո՛ր քաղաքում և լինի, պետական գանձարանը իր վրա չէ առնում նրա կառուցումը, այլ պէտք է կատարել տեղական միջոցներով։ Յունիսի 15-ին խորհրդակցութիւնը կաւարտէ իր պարապմունքները և այն ժամանակ յայտնի կը լինի, թէ ո՛ր քաղաքին է վիճակվելու համալսարան ունենալու բաղդը։ Բացի Թիֆլիսից և Ռոստովից՝ կայ և Սամարա քաղաքը։

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Ինչպէս յայտնի է, վաղը Թիֆլիսում բացվում է Կովկասի քաղաքային ինքնավարութիւնների ներկայացուցիչների համագումարը հակախոլերային ու հակաժանտախտային ձեռնարկութիւնների համար։

Համագումարը կը բացվի ցերեկվայ ժամը 12-ին Զուբալովեան ժողովրդական Տանը։

Համագումարին մասնակցելու եկել են՝

Նովօրոսիյսկից՝ քաղաքագլուխ Կալինին։

Սղնախից՝ տանուտէր Ենիկոլոփեանը։

Քութայիսից՝ քաղաքագլուխ Չիկօվանի, բժ. Զարէցօվ և Նազարեան։

Գորուց՝ տանուտէր Պապալէկսի։

Երևանից՝ քաղաքագլուխ Յ. Տիգրանեան։

Բաթումից՝ սանիտարական բժիշկ Բէտանով։

Փոթիից՝ ձայնաւոր Բուխրիկիձէ և Ղամբարեան։

Ալէքսանդրոպոլից՝ քաղաքագլուխ Կամսարական։

Ախալցխայից՝ բժ. Այվազեան։

Ախալքալաքից՝ տանուտէր Մեծատուրեան։

Շուշուց՝ քաղաքագլուխ Թալանթարեան։

Վլադիկավկազից՝ Օրեօլ։

Ծիաթուրիից՝ մարգանէց արդիւնաբերողների կողմից՝ Աբաշիձէ։

Թիֆլիսի գաւառի ազնուականութեան կողմից՝ պարագլուխ Պ. Թումանով։

Դուշէթից՝ Ցինամզգվարով։

Ճանապարհների հաղ. շրջանի կողմից՝ բժ. Կիրակոսեան։

Լեռնային վարչութեան կողմից՝ Կօլէսնիկօվ։

Կովկասեան բժշկական մարմնի կողմից՝ Ֆեննէր։

Երկաթուղային վարչութեան կողմից՝ աւագ բժիշկ Սախարով։

Բագուի նաւթարդիւնաբերողների կողմից՝ Րօստովսկի և այլն։

ԵՐԿՈՒ ՄԵԾ ԿՈՐՈՒՍՏ

II*)

Մենք յայտնեցինք, որ ռուսաց գրականութիւնը ունեցաւ երկու մեծ կորուստ յանձին հռչակաւոր պատմաբան Կլիւչեվսկիի և բանաստեղծ Ֆօֆանովի։

Կլիւչեվսկին ահագին նշանակութիւն ունի ոչ միայն ռուսական, այլ և ընդհանուր գիտնական պատմութեան զարգացման գործի մէջ։ Ահա ինչպէս է բնորոշում նրա նշանակութիւնը «Рус. Вѣд.» լրագրի մէջ Ա. Կիզեվէտտէրը։

«Նրա ամբողջ գիտնական գործունէութիւնը միացված էր մի կենսական ջիղով, մի հատիկ ղեկավար սկզբունքով, որ ինքն առաջինը առաջ մղեց և գործադրեց ռուսական պատմութեան մշակման մէջ։

«Ռուսական պատմութեան գիտութեան համար այդպիսի նոր ղեկավարող սկզբունքը Կլիւչեվսկին առաջ մղեց իր աշխատութիւնների մէջ, և ահա ինչու բոլոր նրա գիտնական աշխատութիւնների ամբողջութիւնը կազմում է մեր գիտութեան պատմութեան մէջ ոչ միայն մի պայծառ էպիզօդ, այլ և մի ամբողջ էտապ նրա յաջորդական զարգացման։

«Կլիւչեվսկին հանդէս եկաւ ռուսաց պատմութեան շրջանի մէջ ուսումնասիրական աշխատութեան ասպարէզի վրա ոչ միայն գիտութեան, խելքի և տաղանդի բոլորովին բացառիկ աղբիւրներով, այլ և իր նոր խօսքով ռուսական պատմութեան գիտնական շինուածքի մեթօդների և խնդիրների վերաբերմամբ։ Նա արտայայտեց իր այդ նոր խօսքը ոչ թէ տեսական տրակտատի ձևով, այլ անմիջապէս իր ուսումնասիրական աշխատութիւնների մէջ։ Կլիւչեվսկին առաջինը ռուսական պատմագրութեան մէջ տուեց իր աշխատութիւններով ռուսական պատմութեան աւարտված շինութեան փորձը, շինութեան՝ որ հիմնված էր ժողովրդի կեանքի տնտեսական, սօցիալական և քաղաքական յարաբերութիւնների վրա։ Նա առաջինն եղաւ, որ ոչ միայն թէօրիայի

*) Տես «Մշակ» № 108.

մէջ, այլ և իրողապէս, լուսաբանեց այդ տեսակէտով ռուսաց պատմութեան ամբողջ ընթացքը, դնելով իր շինութեան հիմքում մեր հայրենիքի տնտեսական էվօլիւցիայի ուսումնասիրութիւնը և դրանով նա հաստատ գիտնական հիմունքների վրա դրեց պատմութիւնը»։

—

Բանաստեղծ Կօնստանտին Միխայլօվիչ Ֆօֆանօվը ծնվել է 1862 թ. Պետերբուրգում վաճառական ընտանիքից։ Բանաստեղծական հակումները զարթեցին նրա մէջ դեռ մանկական հասակից, և նա, հազիւ 8 տարեկան, սկսեց գրել յանգաւոր ոտանաւորներ և դեռ 20 տարեկան չեղած՝ տպեց իր ոտանաւորները զանազան պարբերական հրատարակութիւնների մէջ։ Նրա առաջին բանաստեղծութիւնները լոյս տեսան 1881 թ. «Русскій Еврей» ամսագրում։ Նա գրել է աւելի քան 2,000 լերիքական ոտանաւորներ, որոնք տպվել են զանազան հանդէսների և լրագիրների մէջ և ապա լոյս են տեսել նաև առանձին գրքերով։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Էջմիածնական նորութիւններ

Էջմիածին, 21 մայիսի

Հաստատ տեղեկութիւն ունիմ, որ Էջմիածնի սինօդի պրօկուրօրը ներքին գործերի մինիստրութեան օտար դաւանութեանց դեպարտամենտից բացատրութիւն է ստացել, թէ վարդապետները կարող չեն կաթողիկոսութեան թեկնածու առաջարկվել. դա դէմ է օրէնքի։

Շուտով կը սկսեն Հրազդանից Դալմի առուով ջուր բերելու աշխատանքները՝ Էջմիածնի, վաղարշապատցոց և Զօրանքեարայի Թուրքերի հողերը ջրելու համար։ Այդ ջուրը կարող չէ ոռոգել Էջմիածնի բոլոր հողերը։

Գարեգին վ. Յովսէփեանը խնդրել է տեղակալից թոյլ տալ իրան գնալու Երուսաղէմ և Վենետիկ՝ մանրանկարչութեան ուսումնասիրութիւնները շարունակելու համար։ Նրան կընկերակցի յայտնի նկարիչ Եղ. Թադէոսեանը։ N.

—

«Դաշնակցութեան» գործի առիթով

Բագու, 21 մայիսի

Նովօչերկասկի դատաստանական պալատի քննիչը հեռագրով յայտնում է տեղս ապրող՝ «Դաշնակցութիւն» կուսակց. պատկանելու մէջ մեղադրվող և գրաւականով արձակված Գերասիմ Բալայեանին և Լևոն Թադէոսեանին, որ Դաշնակցութեան գործի քննական մատերիալը պատրաստ է և միայն կարող են ստանալ Թիֆլիսում՝ Թիֆլիսի ժանդարմերիայի վարչութիւնից. այնպէս որ՝ գրաւականով արձակված և նոյն գործով մեղադրվողները որտեղ էլ լինեն, պէտք է անձամբ գնան Թիֆլիս՝ այնտեղ ստանալու։

Ս. Մարգարեան

—

Երէցփոխի ընտրութիւն եւ զանցառու հաշուետեսներ

Մոզդոկ, 14 մայիսի

Ամսիս 6-ին և 7-ին տեղիս գործակալի պաշտօնակատար վաճառական Կաժէմիխեանը Ս. Ստեփանոս եկեղեցու նոր երէցփոխի և ծխական նոր հոգաբարձուների ու հաշուետեսների ընտրութիւնների ժողովներ էր նշանակել։ Առաջին՝ նոր երէցփոխի ընտրութեան ժողովին ծխականների թիւը 26 լինելով՝ գործակալի պաշտօնակատարը օրինաւոր համարելով նիստը բացեց. ծխական կանոնադրութեան § 26-ի համաձայն՝ ժողովի նիստը բաց է անում ծխական քահանան. ժողովում հէնց այդ միջոցին ներկայ էին եկեղեցիների երկու ծխական քահանաները։ Գործակալի պաշտօնակատարը առաջարկեց նախագահ ընտրել. ժողովականներից մի քանիսը առաջարկեցին իրան, վերջինս էլ իր կողքին նստած տիրացուին քարտուղար ընտրեց. ամեն ինչ վերջացաւ... Ժողովի նախագահը սկսեց ատենաբանել... որ ծխական ժողով գումարելու նպատակն է եղել՝ երէցփոխի երկու տարվան՝ 1909/10՝ հաշիւները ծխական ժողովին ներկայացնել և նոր երէցփոխի ընտրութիւն անել։ Ի միջի այլոց աւելացրեց, որ երկու տարվան հաշիւները քննել և ստուգել են ինքը որպէս գործակալի պաշտօնակատար, եկեղեցու երէցփոխը և մի հաշուետես, որոնք ստուգել և գտել են ուղիղ և ստորագրել են...։ Ապա դառնալով ժողովին յայտնեց, որ տեսնեն մատեանները, ընդունեն և ապա երէցփոխի ընտրութեան դիմեն։ Ծխականներից հայր Խորէնը, խօսք խնդրելով նախագահից, խիստ կերպով նկատեց նախագահին, որ սա՝ շեղվելով ծխական կանոնադրութիւնից՝ ապօրինի ժողով է գումարել թէ երէցփոխի և թէ հոգաբարձուների ընտրութեան առիթով. նա ապօրինի համարեց և հաշուեմատեանների ստուգութիւնը։

Առաջին. նախ քան նոր երէցփոխի և հոգաբարձուների ընտրութիւններ կատարելը, ծխ. կանոնադր. §§ 74-ի և 75-ի համաձայն, պէտք է երէցփոխի և հոգաբարձութեան երկու տարվան հաշիւները ստուգված լինէին հաշուետեսների կողմից ու ընդունված ծխական ժողովների կողմից, ապա թէ ընտրութիւններ անէին... մինչդեռ երէցփոխի հաշիւները քննել և ստուգել է մի հատ հաշուետես (երեքը բացակայ են եղել), իսկ գործակալի պաշտօնակատարը և երէցփոխը իրաւունք չունէին ստուգելու և մատեանների տակ ստորագրելու, թէ գտել են ուղիղ։ Իսկ հոգաբարձուների ընտրութիւնները, նոյնպէս § 75-ի համաձայն, ապօրինի և անկանոն են, քանի որ երկու տարվան հաշիւները ստուգված չեն, և յանկարծ նոր հոգաբարձուների ընտրութիւններ են կատարվում, մինչդեռ կարող են և հին կազմի հոգաբարձուներիցն էլ ընտրվել հոգաբարձուներ։ Նախագահը նեղն ընկաւ և պահանջեց ծխ. կանոնադրութիւնը, կարդաց, ապա ուզեց իրան արդարացնել և օգնութիւն խնդրեց։

— Այս բաները ես չեմ կարդացել, հոգաբարձուների ընտրութեան ժամանակ, որ կիրակի է նշանակված. վաղը կը կանչեմ հաշուետեսներին և կը ստուգենք հաշիւները. իսկ երէցփոխի այս հաշիւները պէտք է ընդունենք. հաշուետեսները զանցառու էին գտնվել և չէին գալիս, ժամանակ էլ չունենք. խնդրում եմ ժողովից ընդունել։

Տէր Խորէնը դարձեալ նկատեց, որ զանցառու և իրանց պաշտօնին անփոյթ գտնվող հաշուետեսները տարիներով թողել էին առանց ստուգելու երէցփոխների և հոգաբարձութեան երկու տարվան հաշիւները։ Այդ մասին առանձին յայտարարութեամբ յիշեցվել էր Աստրախանի վիճակային կօնսիստօրիային։ Վերջինս փետրվարի 12-ին գործակալի պաշտօնակատարին կարգադրել էր այսպէս.

«Տէր Խորէն Շահինեանի յայտարարութեան հիման վրա, որովհետև տեղիդ հաշուետեսները բոլորովին զանցառու և անփոյթ են գտնվել դէպի իրանց պարտականութիւնը և երկու տարի չեն քննել, նոր ծխական ժողով գումարել և նոր հաշուետեսներ ընտրել»։ Ըստ պահանջման այդ թուղթն էլ ժողովում կարդացվեց։

Սակայն նախագահը ստիպեց, որ ժողովը ընդունի երէցփոխի հաշիւները և նոր երէցփոխ ընտրի. ժողովը նախագահի խաթրը պահելով համաձայնեց. առաջարկվեցին հին երէցփոխը և մի քանի ծխականներ, որպէս նոր երէցփոխի թեկնածուներ։ Ժողովականները—26 հոգի էին—17 ձայնով ընդդէմ 9-ի ընդունեցին երէցփոխի երկու տարվան հաշիւները, իսկ միաձայն՝ երէցփոխ ընտրեցին ժողովից բացակայ՝ հոգաբարձութեան նախագահ Բ. Մելքումեանին։

Ես—եմ

—

Բնութեան արհաւիրքներ մեզանում

Ագարակ (Զանգեզ. գաւ.), 15 մայիսի

Վերջին տարիների անբերրիութիւնը քայքայել էր մեր գիւղացուն տնտեսապէս։ Իսկ անցեալ աշնանից հացի, խոտի և ուտելիքի խիստ պակասութիւնը յիշեցնում էր սրանից երկու թէ երեք տասնեակ տարիներ առաջ եղած թանգութեան տարիները։ Դեռ աշնանից նկատվում էին ընտանի անասունների մէջ հիւանդութիւններ, որոնք բժշկական օգնութեան, կերի պակասութեան և այս տարվայ երկար ու խիստ ձմրան պատճառով քանի գնացին՝ սաստկացան, խլելով գիւղացուց տարիների ընթացքում չարչարանքով ձեռք բերված այծն ու ոչխարը, կովն ու ձին։

Բացի սրանից, որ ամենագլխաւորն է, հացի պակասութիւնը շուարեցրել էր մեր գիւղացուն. երկու ամսից աւելի կը լինի, ինչ նա սկսել է պարտքով հաց վերցնել ապագայի յոյսով։ Այն էլ պիտի յիշեմ, որ հացը մինչև անգամ նաղդ փողով շատ է բարձրացել—ցորենի պուդը ծախում են 2 ր. 50 կօպէկից մինչև 3 ր.—իսկ պարտքով վերցնելը պարզ է, թէ ինչ կը լինի գիւղում։

Ապրիլի սկիզբներից բնութիւնը սկսեց կենդանանալ, անասունների հիւանդութիւնները վերջացան և մեր գիւղացու բազմաթիւ հոգսերը կրճատվեցին ու նրա յուսահատ երեսին կարելի էր նկատել ժպիտ։

Բայց դաժան է բնութիւնը դէպի մեր բազմաչարչար մշակը. արտ ու այգի նոր-նոր խոստանում էին գիւղացուն վարձատրել իր արիւն-քրտինք թափած չարչարանքի փոխարէն, սակայն ամսիս 9-ին կէսօրից յետոյ անսպասելի կերպով թափվեց սաստիկ կարկուտ, որը 15 րօպէում արմատախիլ արեց ու հեղեղով քշեց տեղիս արտերի մեծ մասը. իսկ այգիները այն աստիճան են մերկացել, որ մարդու վրա թողնում են դեկտեմբեր ամսվայ տպաւորութիւն։ Հեղեղը քշել է մի քանի խոշոր և մանր անասուն։

Ընդհանրապէս, առանց այն էլ քայքայված գիւղացիք այդ օրվայ կարկուտի պատճառով կրեցին մեծ վնասներ, և եթէ չը լինի մի որևէ տեղից օգնութիւն, հէնց այն օրվանից մատնված են սովի ճիրաններին։

Հրաւիրում ենք տեղական իշխանութեան բարեհայեաց ուշադրութիւնը և յուսով ենք, որ իր կողմից կը միջնորդի ում հարկն է վնասված գիւղացիներին աչքաթող չանել։

Արտուր

ԵՂԲ. ԳԷՈՐԳԵԱՆՆԵՐԻ ՆՈՒԷՐԸ

—

Կովկասահայերին վաղածանօթ, նշանաւոր առևտրական տուն եղբ. Ս. Խ. և Ա. Գէորգեանց ֆիրման կատարեց մի գեղեցիկ նուիրաբերութիւն՝ իրանց ծննդավայր Բաղքեկ գիւղին։

Գեղեցիկ այն տեսակէտից, որ այդ նուիրաբերութիւնը կատարվում է ոչ թէ կտակով, որի գործադրութիւնը մեր մէջ լինում է ըստ մեծի մասին մահվանից յետոյ, այլ այն՝ որ այդ նուիրաբերութիւնը ժամանակակից է և կատարվում է անմիջապէս, իրանց հսկողութեամբ և մասնակցութեամբ։ Բացի այդ՝ նուիրաբերութիւնը գործադրվում է մի այնպիսի միջավայրում, որտեղ հայ ժողովուրդը տգիտութեան մէջ է, ուստի և Գէորգեանների արածը շատ խոշոր ծառայութիւն է իրանց հայրենիքին։

Հաստատ աղբիւրից քաղելով յիշեալ նուիրաբերութեան մասին, մենք հնարաւորութիւն ունենք հաղորդելու հետևեալը։

Եղբ. Ս. Խ. և Ա. Գէորգեանց առևտրական տունը հիմնում է Գողթան գաւառի Բաղքեկ գիւղում եկեղեցական-ծխական դպրոց՝ կառուցանելով դպրոցական յատուկ շէնք, յատկացնելով 27,000 ր. դրամագլուխ։ Այս դպրոցը իր դրամագլխով յանձնում է Բաղքեկ գիւղի հայ համայնքին, կառավարելու հոգաբարձութեան ձեռքով և հոգևոր իշխանութեան սահմանած կովկասեան հայ ծխական-եկեղեցական դպրոցների օրէնքներով։

Յիշեալ նուիրաբերութեան մասին Գէորգեանց առևտրական տունը պատրաստել է մի հաղորդագրութիւն, որը շատ շուտով ուղարկվելու է կաթողիկոսական տեղակալին, խնդրելով պատշաճաւոր կարգադրութիւն՝ յանձնելու դպրոցը Բաղքեկ գիւղի հասարակութեան։

Ի դէպ կարևոր է արձանագրել, որ յիշեալ նուիրաբերութիւնը կատարվել է գըլխաւորապէս նոյն առևտրական տան գլխաւոր անդամ Աղաբէկ Մահտեսի-Բաղդասարեան Գէորգեանի ջանքերով, ինքնայօժար կամքով և նուէրի խոշորագոյն մասնակցութեամբ, այնպէս որ Գողթան գաւառի հայ մանուկների մտքի ապագայի կրթութեանը ինքն անձամբ ականատես լինելով՝ կարծում ենք, որ իրան մխիթարված և բարոյապէս վարձատրված պիտի համարի։

Ս. Յովսէփեան

Մոսկվա, 17 մայիսի

Ց. Գ.—Նոյն առևտրական տունը Բաղքեկ գիւղի խարխուլ եկեղեցին վերանորոգեց և բարեզարդեց իր հաշւին։ Այդ վերաշինութեան համար հաւանականաբար շուրջ 1,000 ր. ծախս պէտք է եղած լինի։

ՍՏԱՒՐՕՊՕԼԻ ՀԱՄԲԱՒԱԲԵՐ

III

Ստաւրօպօլ, 21 մայիսի

✦ Կաթողիկոսական ընտրական խնդիր.—Տեղիս գործակալ Կարապետ քահ. Եսայեան արդէն ստացել է Աստրախանի թեմական հոգևոր իշխանութեանից պատուիրակի ընտրութեան վերաբերեալ հրահանգը։ Մայիսի 29-ին նշանակված է ընդհանուր ծխական ժողով՝ պատուիրակի ընտրութիւն կատարելու համար։ Ընդհանուր անտարբերութեան մէջ՝ դէպի կաթողիկոսական հարցը մի-երկու երիտասարդների մէջ տեղի ունեցող մտքերի փոխանակութիւնը՝ շատ մխիթարական երևոյթ պէտք է համարել։ Միւս կողմից էլ Սահակ քահանան պատրաստում է տպագրութեան յանձնելու կաթողիկոսական թեկնածու Կարապետ եպիսկոպոսի կենսագրութիւնը ռուսերէն լեզուով։

Ցանկալի է, որ մեր ծխականները ամենայն լրջութեամբ և խղճի մտօք մոտենան կաթողիկոսական պատուիրակ ընտրելու հարցին և ընտրեն մի բանիմաց ու իր պարտքի ծանրութիւնը գիտակցող մի անձնաւորութիւն։ Չը մոռանանք նաև, որ այս կամ այն անձին պատուիրակ ընտրելով՝ միևնոյն է թէ ձայն ենք տալիս այս կամ այն կաթողիկոսական թեկնածուին։

✦ Դպրոցի շուրջը.—Տեղիս հայոց եկեղեցական-ծխական ուսումնարանում այսօրվանից պարապմունքները վերջացան։ Ուրախութեամբ պէտք է նկատել, որ տարվայ ընթացքում ուսուցիչների մէջ որևէ անհամաձայնութիւն տեղի չէ ունեցել։ Ինչպէս լսեցինք, ուսուցիչները մօտ ժամանակներս մի ժողով են գումարելու դպրոցական ծրագրի քննութեան համար։ Երևի կը խօսվի նաև այն մասին, թէ ինչ լեզուով ցանկալի է աւանդել թւաբանութիւնը մեր դպրոցում՝ ռուսերէն թէ հայերէն։ Պէտք է յիշենք, որ թւաբանութիւնը ինչպէս անցեալ, նոյնպէս և այս տարի աւանդվեց Ա. պատր. դասարանում հայերէն, իսկ Բ. և Գ. պատրաստական դասարաններում՝ ռուսերէն լեզուով։

Այս ամառ լրանում է ծխական հոգաբարձութեան պաշտօնավարութեան ժամանակամիջոցը։

✦ Ռուս թերթը հայ կեանքի մասին.—Տեղիս ամենատարածված և առաջադիմական օրաթերթ «Сѣверокавказскій Край»-ը, առանձին կարևորութիւն տալով ընդհանուր հայկական կեանքին և ցանկանալով թէ ռուս և թէ՝ հայերէն չիմացող հայ հասարակութիւններին ծանօթացնել հայ գրական երկերի հետ՝ տեղիս հայոց ուսումնարանի աւագ-ուսուցիչ Խաչ. Տէր-Եղօքեանին հրաւիրել է «Հայոց կեանք» բաժինը խմբագրելու համար։

✦ 27 տարվայ ուսուցիչը.—Տեղումս է ապրում պ. Գէորգ Քուլթայեանը, որը 27 տարի շարունակ ուսուցչութեամբ է պարապում։ Բարոյական պարտականութիւն է ընկնում նրա նախկին աշակերտների, պաշտօնակիցների և առհասարակ ուսուցչական պաշտօնի վեհութիւնն ու տաժանելիութիւնը հասկացող անձանց վրա՝ հոգալ նրա յոբելեանի մասին։ Պ. Գէորգը, չը նայելով իր առողջութեան խիստ քայքայման և մանաւանդ աչքերի տկարութեան, իր գոյութիւնը պահպանելու համար՝ օրվայ մեծ մասը տուել է մասնաւոր դասերին։ Յարգված ուսուցչի բարեկամների ուշադրութիւնն եմ հրաւիրում այս հանգամանքի վրա։

✦ Գիւղատնտեսութիւն.—Գրեթէ ամեն օր տեղացող անձրևները առատ բերքի յոյս են ներշնչում։ Նահանգի այգեգործութեան գլխաւոր ինստրուկտոր պ. Սուքէն Քալանթարը գիւղից-գիւղ շրջելով՝ օգնութիւն է հասնում տգէտ գիւղացիութեան իր խորհուրդներով և յաճախակի կրկնվող դասախօսութիւններով։

Պետական գիւղատնտես պ. Ս. Մելիք-Սարգսեան կառավարութիւնից 42,000 րուբլի է խնդրում գիւղատնտեսական զանազան կարիքների համար։

Աստանդական

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋԸ *)

—

Հայերը երբէք չեն ունեցել այնքան արժանաւոր թեկնածուներ Էջմիածնի գահի համար, որքան այժմ ունին, և նրանք բոլորն էլ արժանաւոր հոգևորականներ են հայ եկեղեցու, յայտնի են իրանց ընդունակութիւններով, վարչական ձիրքերով. իսկ ոմանք (Օրմանեան և Կարապետ Տէր-Մկրտչեան) յայտնի են իրանց ուսումնականութեամբ, բայց և այնպէս նրանք բաւարար չեն կաղէտական օրգանի պահանջների տեսակէտից, որը իր թեկնածուներին պտրում է վարդապետների, ամուսնացած հոգևորականութեան և նոյնիսկ աշխարհականների շրջանում։

«Մշակի» էջերից քարոզվում է երդուեալ հաւատարմատարներ Ստեփան Մամիկոնեանի և Գրիգոր Զալխուշեանի թեկնածութիւնը, որով կարծէք թէ հայ եկեղեցու ապագայ պետին վիճակված պէտք է լինի դասաբանում հանդէս գալ։ «Մշակը» վաղուց ի վեր փայփայում էր աշխարհական անձնաւորութեան ընտրութեան միտքը, որի միջոցով նա հնարաւորութիւն կունենար միացնել խմբագրութիւնը հեռախօսով ծայրագոյն պատրիարքի դիւանատան հետ, որպէսզի միշտ au courant, իրազեկ լինի Էջմիածնի գործերին ու անցքերին և ուղղութիւն տայ նրանց։

Ասենք՝ յիշված երկու թեկնածուներն էլ որոշ չափով մօտ են Էջմիածնին։

Առաջինը հայ եկեղեցու հարազատ զաւակն է, նա միշտ եղել է սուրբ աթոռի շահերի պաշտպան, բաւականաչափ մօտ է եղել Էջմիածնի գործերին հանգուցեալ Մկրտիչ կաթողիկոսի օրով, պատգամաւոր է եղել էջմիածնական ընտրութիւնների ժամանակ և թերևս այդ կողմից այժմ էլ կարող է կէս կաթողիկոս համարվել, միայն մեղքերը չեն թոյլ տալիս։ Երկրորդը նմանապէս լաւ նկարագիր ունի. դեռ երիտասարդութեան ժամանակ գնաց Էջմիածին Մակար կաթողիկոսի օրհնութիւնն ստանալու, 25 տարի շարունակ զբաղվել է հասարակական գործերով, եղել է Նոր-Նախիջևանի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան նախագահ, նմանապէս անդամ է եղել նոյն տեղի հոգևոր և այլ դպրոցների հոգաբարձութիւնների, հանդիսաւորապէս կատարեց իր յոբելեանը և արժանացաւ հանգուցեալ Մատթէոս կաթողիկոսի օրհնութեան կոնդակին և բարձր ուշադրութեանը իր հայրենակիցների ու «Մշակի» յարգելի խմբագիր-հրատարակիչ Ա. Քալանթարի կողմից, որի լրագրին աշխատակցում է՝ հասարակական բարեգործութիւնների հարցերը շօշափելով, նոյնիսկ նրա անունը Գրիգոր է. այս բոլորը լաւ, բայց ցաւը նրանումն է, որ երկուսի թեկնածութեան մասին խօսելը դեռ վաղաժամ է։

Նրանք ապագայում կարող են լինել ցանկալի թեկնածուներ, բայց դրա համար անկասկած հարկաւոր է հրաժարվել աշխարհիկ կեանքից և ընտանիքից ու վանք մտնել։ Իսկ մինչ սքեմ հագնելը՝ պիտի որոշ փորձութիւն, այսպէս ասած, փորձնական ժամանակամիջոց անցկացնել, որին նրանք արդէն սովորել են, բայց այս արդէն պիտի լինի եկեղեցական, որպէսզի հեզութեան և աղօթքով նրանք պատրաստվեն հոգևորական կոչման համար, հետզհետէ ծանօթանալով և եկեղեցական ծիսակատարութիւնների հետ, որպէսզի տխմար չը մնան։ Միայն այն ժամանակ նրանք հեղինակութիւն կունենան հոգևորականութեան և հօտի աչքում։ Իսկ առայժմ անտեղի է խօսել նրանց թեկնածութեան նկատմամբ. օրէնքի տեսակէտից այդ անիրագործելի անհեթեթութիւն է, և հայկական մամուլը (մենք ի նկատի ունենք պատասխաններին) աւելի լաւ կանէր, եթէ նրանց հանգիստ թողնելով, իր ուշադրութիւնը կենտրոնացնէր հոգևորական արժանաւորագոյն թեկնածուների վրա, որոնց թիւը, փառք Աստուծոյ, նուազ չէ ներկայիս։ Ժամ է, որ հայ ժողովուրդն էլ աւելի գործնականապէս վերաբերվէր այս գործին և չը պահանջէր թեկնածուներից հեղինակութիւն, իբրև conditio sine qua non ապագայ կաթողիկոսից։

Այդպիսի կարծիքը միանգամայն սխալ է և նախընթաց ընտրութիւնները, որոնց հիմք էր ծառայում այս սխալ սկզբունքը, լիապէս ապացուցում են մեր միտքը։ Երկու կաթողիկոսներն էլ, թէ Մկրտիչը և թէ Մատթէոսը, վայելում էին լայն ժողովրդականութիւն, բայց դրանցից Էջմիածինը ոչ մի օգուտ չը ստացաւ։ Նրանք իրանց յաջորդին թողին այնպիսի ժառանգութիւն, որ շատ ջանք ու գիտութիւն կը պահանջի նրանից, որպէսզի խելացի կերպով վերացնէ անցեալը։

Ապագայ կաթողիկոսի անձնաւորութիւնից է կախված Էջմիածնի բաղդը և ազգի հոգեկան ու կուլտուրական վիճակի բարւոքումը։

Մակար կաթողիկոսի մահից յետոյ, ամբողջ 20 տարի, եկեղեցական բոլոր հաստատութիւններն ու դպրոցները աստիճանաբար յետադիմեցին, Էջմիածնի միաբանութիւնը և հոգևորականութիւնը մտաւորապէս և բարոյապէս ընկան, և նրանց բարձրացնել կարող է միայն փորձված և կարող ձեռքը հայ եկեղեցու պետի։ Այդ պատճառով էլ նոյնիսկ Թիւրքահայոց մամուլը անհրաժեշտ և արդարացի է համարում այս անգամի համար թեկնածու ընտրել ռուսահայերից, որովհետև Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ամենից առաջ հանդիսանում է ռուսահայերի ծայրագոյն պատրիարքը, դրա համար էլ նա պէտք է լաւ ծանօթ լինի Էջմիածնի և հոգևորականութեան հետ, որից զուրկ էին հանգուցեալ երկու կաթողիկոսները։ Այս տեսակէտից թերևս ամենայարմար թեկնածուն ներկայանայ Էջմիածնի գահի համար Աստրախանի թեմակալ առաջնորդ Կարապետ եպիսկոպոս Տէր-Մկրտչեանը, այս երիտասարդ Օրմանեանը, որին առաջարկում են «Հովիտ» շաբաթաթերթը և Կ. Պօլսի հայաթերթ «Բիւզանդիոնը»։ Մենք մեր կողմից միանում ենք նրանց կարծիքին։

*) Տես «Մշակ» № 108.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Այսօր, Թագուհի Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆէօդօրօվնայի ծննդեան օրը, կը մատուցվի պատարագ, իսկ յետոյ կը կատարվի մաղթանք զինւորական տաճարում։

✦ Վաղը Թիֆլիսում կը բացվի հանդիսաւորապէս Կովկասի քաղաքային ինքնավարութիւնների ներկայացուցիչների համագումարը հակախօլերային ու հակաժանտախտային ձեռնարկութիւնների համար։ Համագումարը, որի համար արդէն ներկայացված են մինչև օրս 15 զեկուցագրեր, կը տևէ 3 օր։ Բացման հանդէսին ներկայ կարելի է լինել տոմսերով։

✦ Մենք հաղորդել էինք, որ մասնագէտ գիւղատնտեսներ գնացել էին նայելու Ժամհարեանների կալուածքը և քննելու, թէ որքան նա յարմար է գիւղատնտեսական դպրոց հիմնարկելու համար այնտեղ։ Միևնոյն ժամանակ յայտնել էինք, որ մասնագէտների ստացած տպաւորութիւնների մասին կը զեկուցվի Թիֆլիսի Հայ Գիւղատնտեսական և Տնայնագործական Ընկերութեան նիստում։ Այժմ կարող ենք հաղորդել, որ այդ նիստը տեղի կունենայ վաղը, հինգշաբթի, մայիսի 26-ին, Կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան դահլիճում։

✦ Այսօր Մուշտայիդ այգում, Ժողովրդական Համալսարանի Ընկերութեան միջոցները շատացնելու համար, տեղի կունենայ մեծ զբօսանք բազմակողմանի ծրագրով։ Համոզված ենք, որ յիշեալ ընկերութեան նպատակը շատ մօտ պէտք է լինի բոլորի սրտին. ուստի և իւրաքանչիւրի պարտականութիւնն է իր լումայով նպաստել զբօսանքի աջողութեանը։

✦ Երրորդ օրն է, ինչ Թիֆլիսումն են 25 էկսկուրսանտ բժիշկներ և պրօֆէսօրներ, որոնք Կովկասում ճանապարհորդում են կլիմայական պայմանների և կուրորտների հետ ծանօթանալու նպատակով։ Էկսկուրսանտները, մեկնելով Մոսկվայից մայիսի 1-ին, արդէն կարողացել են տեսնել Սև ծովի ափը, Բօրժօմը, Աբասթումանը և սրանց շրջակայքը։ Թիֆլիսի երկաթուղային կայարանում յիշեալ հիւրերին ընդունեցին քաղ. վարչութեան ներկայացուցիչները և մի մասնաժողով՝ բաղկացած բժիշկներ Կ. Ստեփանեանից, Լունկէվիչից և Խարազեանից։ Հիւրերն իջել են Զուբալօվի ապաստարանում։ Երէկ էկսկուրսանտները դիտեցին բուսաբանական այգին և հանքային բաղնիքները։

✦ Պետերբուրգ մեկնեցին Անդրկովկասեան երկաթուղիների նախահաշուի քննութեանը մասնակցելու համար գ. մ. Նէյգէբաուէր, ինժեներ Բուտէնկօ և Անդրէև։

✦ Բագու մեկնեցին ծառայութեան գործերով Թիֆլիսի նահանգական դատարանի դատախազ Պրօմօվը և կարևոր գործերի քննիչ Մալինօվսկին։

✦ Քաղաքային պատշաճ մարմինը միջոցներ է ձեռք առել մաքրելու և զտելու քաղաքի խմելու ջուրը, որը քննութիւնից յետոյ երևաց կեղտոտված։

✦ Ռուբէն Խանազատեանին Թիֆլիսի նահանգապետը թոյլ է տուել հրատարակել Թիֆլիսում մի հասարակական և գրականական օրաթերթ «Մամուլ» անունով։

✦ Հալաբարի կլուբը այս տարի ամառվայ ընթացքում հարկադրված տեղափոխվելու է Միքայէլեան փողոցը՝ բժ. Կարապետեանի այգին։ Իսկ եկող տարի կլուբը ձեռք է բերելու Ցիցիանովի վերևքի գլխին մի գեղեցիկ տեղ, որտեղից հրաշալի տեսարան է բացվում քաղաքի վրա։

✦ Քաղաքային տնտեսական մասնաժողովում յայտնի եղաւ, որ մօտիկ ապագայում մեծ թւով եղջերաւոր անասուններ են բերելու քաղաք, որի պատճառով էլ մսի գները կարող են իջնել։ Իսկ ինչ վերաբերում է ոչխարի մսին, որովհետև ճիշդ տեղեկութիւններ չը կան, ուստի և մասնաժողովը ոչինչ դրական որոշման չէ կարող յանգել։

[illegible]

ԳԻՏՈՒԹ.- ԳՐԱԿԱՆ.- ԳԵՂԱՐ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

[illegible]

ՆՈՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ ԳՐՔԵՐ

[illegible]

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Գորի, 12 մայիսի

[illegible]

...ուր դուք էք, պարոն Մարութեան, և ձեզ նման քննադատներ, այն ժամանակ վայ հայոց դպրոցներին, վայ մեզ, որովհետև մեր երախանութիւնը լի կը լինի ցաւալի դէպքերով։ Սրանից յետոյ ինձ կը մնայ ձեզ ցանկանալ ոյժ և կարողութիւն ունենալ մի հասարակ առօրեայ բան ըմբռնելու, այդ այն է, որ ուր հասարակական օգուտն է հանդէս գալիս, այնտեղ անձնական վճռուձ շահերը չը պէտք է տեղ ունենան։ Պ. Մարութեանց, թողնելով իմ գործունէութեան մասին, որ ձեռնհաս և ինտելիգենտ անձինք յայտնեն իրանց կարծիքը, որոնք տեսել են և լսել իմ դասատուութիւնը, կրկին անգամ յիշեցնում եմ կարդալ և հասկանալ Կրիլովի «Осёлъ и Соловей» առակի իմաստը անաչառ դատաւորի դերի մասին։

Քախուրելի հայոց դպրոցի վարժուհի՝
Իշխ. Սաթենիկ Բէգթաբէգեանց

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվ յունիսի 6-ին մեկնում է արտասահման։

◆ Աջակողմեան լրագիրները, օգտվելով Կովկասի Փոխարքայ Վօրօնցօվ-Դաշկօվի Պետերբուրգ լինելուց, նոր արշաւանքի են ձեռնարկել կոմսի դէմ և ստայօղ լուրեր են տպում, թէ իբր նա ծերութեան պատճառով հեռանում է իր պաշտօնից։

◆ «Р. Сл.» թերթը հարց է բարձրացնում, որպէսզի Ռուսաստանը երրորդ համաձայնութիւն կապէ Ֆրանսիայի, Անգլիայի և Իտալիայի հետ՝ ընդդէմ Թիւրքիայի, Աւստրիայի և Գերմանիայի։ Այս վերջին համաձայնութիւնից դրութիւնը կը խաղաղվի Բալկանում։

◆ Լէօնիդ Անդրէևը յայտնել է, որ իրան բեմական գրուածքները չեն աջողվում, ուստի և նա այսուհետև զբաղվելու է բացառապէս բելլետրիստիկայով։

◆ Ինժեներ Կուչինսկին երկրորդ անգամ միջնորդում է թոյլ տալ էլեկտրական երկաթուղի կառուցանել Կովկասեան լեռնաշղթայով։

◆ Պետական Խորհրդի նախագահ Ակիմօվը արժանացաւ Բարձրագոյն երկտառ ունկնդրութեան։ Այդ հանգամանքը բացատրում են կառավարութեան քաղաքականութեան փոփոխութեամբ։

◆ Կովկաս է գալիս ռուս ազգաբնակութեան պատգամաւոր Դումայի անդամ Տիմօշկինը։

◆ Մինիստրների խորհրդի նախագահ Ստոլիպինը մեկնում է Հեռաւոր Արևելք։

◆ Ռուսաց արտաքին գործերի մինիստր Սազօնովը բժշկվելու համար մեկնեց Բադէն-Բադէն։

◆ Նիժեգօրօդի նահանգապետն արգելեց շինական տեղերի ամարանոցներում ապրել հրէաներին։

◆ Ըստ երևոյթին Թիւրքաց ըմբոստ շրջաններում եւ ռազմական տրամադրութիւնը աստիճանաբար թուլանում է։

◆ Ալբանական ապստամբութիւնը վերջին ժամանակներս ստացաւ նոր ուղղութիւն։ Շատ տեղերում Թիւրքաց զօրքերը յաղթութիւն են տանում առանց զօրեղ դիմադրութեան հանդիպելու։

◆ Բօլգարիայում յուզված տրամադրութիւնը Թիւրքիայի դէմ շարունակվում է։ «Р. Сл.» թերթը ռուսաց կառավարութիւնից պահանջում է միջամտել նաև յօգուտ բօլգարների։

◆ «Figaro»-ն յայտնում է, որ ֆրանսիական զինուորական մինիստր Կրիւպպիի և Դէլկասէի միջև լուրջ տարաձայնութիւններ են ծագել մարօկկեան հարցի առիթով։

◆ Եապօնական լրագիրներին հեռագրում են Վլադիվօստօկից, թէ այնտեղ պէտք է խորհրդակցութիւն կայանայ կարևորագոյն հարցերի մասին Սուխոմլինօվի, Գօնդատիի, Գուչկօվի և Վերնանդէրի մասնակցութեամբ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

23 մայիսի

ԱՐԽԱՆԳԵԼՍԿ։ Մալէնինկօվի սառոյց կոտրող նաւը Կանին-Նոսի մօտերը նկատել է 38 օտարազգի ձկնորսական նաւերի։

ԼԻԲԱՎԱ։ Երևան հանվեց սօց.-դեմօկրատական գաղտնի տպարան։ Ձերբակալվեցին եօթ մարդ

ՆՈՎԳՈՐՈԴ։ Բէլի Կրէստում այրվեցին 135 տներ, դպրոցը, շրջանային վարչութիւնը, մի պառաւ և երկու երեխայ. մի կին այրուածքներ ստացաւ։

ՑԱՐՍԿՕԷ-ՍԷԼՕ։ Կայսրին իր հաւատարմագրերը յանձնեց աւստրո-ունգարական նոր դեսպան կոմս Դուգլաս Սանինը։

ԳԻՐԻՆ։ Կազմակերպվեց չինական ակցիոներական ընկերութիւն 300,000 լան դրամագլխով Դագացեանի ոսկու հանքերը շահագործելու համար։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Մեծ Իշխան Անդրէյ Վլա-
դիմիրօվիչը նշանակվեց զինուորա-իրաւաբանական ճեմարանի պատուաւոր անդամ։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ս. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ամառային երթևեկութիւն)
(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ **արագ** № 2 **գնացքը**՝ 9 ժ. 38 ր. առաւօտ., Աղստաֆա է հասնում 12 ժ. 15 ր. կէսօրին, Գանձակ՝ 2 ժ. 47 ր. ցեր., Եւլախ՝ 4 ժ. 20 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 10 ր. երեկ., Բալաջարի՝ 11 ժ. գիշ., Բագու՝ 11 ժ. 33 ր. գիշեր.: **Պօստային** № 4 **գնացքը**՝ 12 ժ. 36 ր. գիշ., Աղստաֆա է հասնում 3 ժ. 28 ր. գիշ., Գանձակ՝ 6 ժ. 37 առաւօտ., Եւլախ՝ 8 ժ. 35 ր. առաւօտ., Հաջի-Կաբուլ՝ 1 ժ. 7 ր. կէսօր., Բալաջարի՝ 4 ժ. 24 ր. ցերեկ., Բագու՝ 5 ժ. 42 ր. ցերեկ.: **Մարդատար** № 6 **գնացքը**՝ 3 ժ. 34 ր. ցեր., Աղստաֆա է հասնում՝ 6 ժ. 46 ր. երեկ., Գանձակ՝ 9 ժ. 57 ր. երեկ., Եւլախ՝ 11 ժ. 54 ր. գիշեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 22 ր. գիշ., Բալաջարի՝ 7 ժ. 36 ր. առաւօտ., Բագու՝ 8 ժամ 13 ր. առաւօտ.: **Խառն գնացքը**՝ IV կարգի վագօններով ըստ հարկի կարևորութեան՝ 5 ժ. 15 ր. գիշ., Աղստաֆա է հասնում 9 ժ., 19 ր. առաւօտ., Գանձակ՝ 1 ժ. 36 ր. ցեր., Եւլախ՝ 5 ժ. 4 ր. երեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 11 ժ. 44 ր. գիշեր., Բալաջարի՝ 4 ժ. 33 ր. գիշ., Բագու՝ 5 ժ. 44 ր. առ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ **պօստային** № 74/75՝ 1 ժ. գիշ., Ղարաքիլիսա է հասնում 8 ժ. 16 ր. առաւօտ., Ալէքսանդրօպօլ՝ 11 ժ. 50 ր. ցերեկ., Էջմիածին կայար.՝ 5 ժ. 7 ր. երեկ., Ուլուխանլու՝ 5 ժ. 34 ր. երեկ. (առանց Երևան մտնելու): Սակայն Ուլուխանլուից առանձին գնացքը ուղևորվում է Երևան 6 ժ. 11 ր. երեկ. և հասնում է Երևան 6 ժ. 54 ր. երեկ., Նախիջևան՝ 11 ժ. 2 ր. գիշեր., Ջուլֆա՝ 12 ժ. 46 ր. գիշերվայ: **Մարդատար-ապրանքատար** № 78/79 **գնացքը**՝ 5 ժ. 48 ր. երեկ., Ղարաքիլիսա է հասնում 1 ժ. գիշերվայ՝ Ալէքսանդրօպօլ՝ 4 ժ. 34 ր. գիշ., Էջմիածին կայարան, 9 ժ. 45 ր. առաւ., Երևան՝ 11 ժ. 10 ր. ցերեկվայ և որանից դէնը այլևս չէ գնում:

ԲԱԹՈՒՄ՝ **արագ.** № 1 **գնացքը**՝ 11 ժ. 8 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 2 ժ. 10 ր. գիշ., Բաթում՝ 9 ժ. 43 ր. առաւօտ: **Պօստային** № 3 **գնացքը**՝ 10 ժ. 47 ր. առ., Միխայլօվօ է հասնում 3 ժ. ցերեկվայ, Բաթում՝ 12 ժ. 35 ր. գիշ.: **Մարդատար** № 5 **գնացքը** 5 ժ. 15 ր. երեկ., Միխայլօվօ է հասնում 9 ժ. 27 ր. երեկ., Բաթում՝ 6 ժ. 26 ր. առ.: **Խառն գնացքը** IV կարգի վագօններով ըստ հարկի կարևորութեան 10 ժ. 3 ր. երեկ., Միխայլօվօ է հասնում 4 ժ. 41 ր. գիշ., Բաթում 6 ժ. 4 ր. երեկոյեան:

ԲՈՐԺՈՄ՝ **մարդատար** № 7/8 **գնացքը**՝ 8 ժ. 18 ր. առաւօտ., Գօրի է հասնում 10 ժ. 52 ր. առ., Բօրժօմ 1 ժ. 38 ր. ցերեկ.: **Մարդատար** № 9/10 **գնացքը**՝ 3ժ. ցերեկ., Գօրի է հասնում 5 ժ. 34 ր. երեկ., Բօրժօմ՝ 8 ժ. 28 ր. երեկոյեան:

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ **մարդատար** № 5 **գնացքը**՝ 4 ժ. 25 ր. ցերեկ.: **Պօստային** № 3 **գնացքը**՝ 9 ժ. 52 ր. առ.: **Արագ** № 1 **գնացքը**՝ 10 ժ. 24 ր. երեկ.: **Խառն գնացքը** IV կարգի վագօններով՝ 9 ժ. 5 ր. երեկ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ **պօստային** № 72/73 **գնացքը**՝ 7 ժ. 38 առաւօտ.: **Մարդատար-ապրանքատար**՝ № 80/81 **գնացքը**՝ 1 ժ. 26 ր. ցերեկվայ:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ **արագ** № 2 **գնացքը**՝ 8 ժ. 52 ր. առաւօտեան: **Պօստային** № 4 **գնացքը**՝ 11 ժ. 40 ր. գիշ.: **Մարդատար** № 6 **գնացքը**՝ 2 ժ. 54 ցերեկ- **Խառն գնացքը** IV կարգի վագօններով՝ 4 ժ. 17 ր. գիշերվայ:

ԲՈՐԺՈՄԻՑ՝ **Մարդատար** № 9/10 **գնացքը**՝ 9 ժ. 28 ր. գիշ.: **Մարդատար** № 7/8 **գնացքը**՝ 7 ժ. 18 ր. առաւօտեան:

Ծանօթութիւն.—Արագ գնացքներով (№ 2՝ Թիֆլիսից Բագու՝ և № 1 Բագու-Թիֆլիս) առանց վագօնը փոփոխելու կարելի է հաղորդակցել Թիֆլիս-Բագու-Ռօստօվ, միայն վճարելով պ ղ ա ց կ ա ր տ ի գինը:

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ
Աչքի հիւանդութիւններ
Առաւօտեան ժամը 10—1.
Երեկոյեան ժամը 5—7.
Վելեամինովսկայա փողոց, № 8.
(Կ. Հ.) 416. 100—9

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տպագրութեան համար պատրաստում եմ հետևեալ նիւթերը.
I ի ն ք ն ո ւ ր ո յ ն.
1) «ՄԱԿԱՐ ԵԿՄԱԼԵԱՆ», ակնարկ նրա եւ րաժշտական գործունէութեան մասին։
2) «ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՑՈՒՑԱԿ», հայ ծխակ. ուսումնարանների I—V պատ. դասարանների համար (տպագրական թերթերի վրա)։
II թ ա ր գ մ ա ն ա կ ա ն.
3) «ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ», Լէնցի։
4) «ՍԵՌԱՅԻՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ»։
5) «ՍԱՖԻՐ», ընտիր մտքեր մօտ 400 հատ.
6) «ДОРОГО СТОИТЪ», պատմուածք Լ. Ն. Տօլստոյի։
7) «ФРАНСУАЗА», պատմուածք Լ. Ն. Տօլստոյի։
Հրատարակել ցանկացողները խնդրեմ գիմեն ինձ իրանց պայմաններով։
«ՄԱԿԱՐ ԵԿՄԱԼԵԱՆ» գրքոյկի զուտ արդիւնքը յատկացնելու եմ անմահ երաժշտի անտիպ աշխատութիւնները հրատարակելու կամ նրա գերեզմանի վրա մահարձան կանգնեցնելու համար կազմվելիք ֆօնդին։
Իմ հասցէն. СТАВРОПОЛЬ—губерн. Завѣдывающему армянскимъ училищемъ Хачатуру Теръ-Енокянцу.
(Հ.) 573. 2—1

Լ. Լեալէճի լաբօրատօրիայից
Օրլէան քաղաքում (Ֆրանսիա)
ԵՕԴԻՐԻՆ բժիշկ ԴԻՇԱՆԻ
(Iodhyrine du D-r Deschamp)
Ամենից ընդունված միջոց
ՉԱՂԱՆԱԼՈՒ ԴԷՄ
որ խորհուրդ են տալիս բժիշկները, իբրև փառաւոր հետևանք ունեցող։
Դր. Դիշանի ԵՕԴԻՐԻՆԸ
Հեռացնում է չաղութիւնը կարճ ժամանակի ընթացքում։ Միանգամայն անվնաս է օրգանիզմի համար։
ԱՐԿՂԻԿԻ ԳԻՆԸ 4 Ր. 25 Կ.:
Ծախվում է բոլոր դեղատներում և դեղատնային խանութներում։
Ընդհանուր ներկայացուցիչ Ռուսաստանում
Торг. Домъ Люксембургъ и К-о, Варшава, Журавья 40.
(25.) (В. 19502) 192. 6—3

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՍԻՆՈԴԻ ԱՏԵԱՆՈՒՄ
ն շ ա ն ա կ վ ա ծ է
աճուրդ եւ կրկնաճուրդ
վարձով տալու վանքապատկան գիւղերի սոյն 1911 թ. վանքի 1/5 մաս ցորենի բաժնեբան ըստ այսմ.
Վաղարշապատ և Օշական գիւղերի աճուրդը յունիսի 3-ին, իսկ կրկնաճուրդը՝ 6-ին։ Եղուարդ և Մաստարա գիւղերի աճուրդը յունիսի 10-ին, իսկ կրկնաճուրդը՝ 13-ին։
(ա. օ.) 557. 3—3

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ
Միքայէլ Նալբանդեան
Ազգութեան հրապարակախօսը
(Գրական-քննական ուսումնասիրութիւն)
194 մեծադիր երես
Գ ի ն ն է 50 կ.
Դիմել՝ Թիֆլիս՝ «Գուտենբերգ», «Գիր» և «Կենտրոնական» գրավաճառանոցներին կամ Երևան՝ հեղինակին։
(օ.մ.) 556. 5—2

Бывш. слушательница
новорос. унив., знающ. франц., нѣмецк. и музыку, жившая заграницей, ищетъ уроковъ на выѣздъ. Сололаки, улица Гудовича, № 7, художест. курсы, спр. учительницу.
(о.մ.) 560. 3—2

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆԿ.
Լոյս տեսաւ Փիլիպպոս Վարդանեանի անգլիերէն բնագրից լիակատար թարգմանութեամբ
ԼՈՒԻՍ ՈՒՕԼԼԷՍԻ
ԲԷՆ ՀՈՒՐ II ՀԱՏՈՐ
Երկու հատորի գինը միասին 1 ր. 50 կ.: Դիմել՝ Кавк. Арм. Издательское О-во. Бебутовская ул. № 25.
(Ե.Հ.Հ.Կ.) 563. 5—3

GLYCÉROPHOSPHATE GRANULÉ ROBIN
ԳԼԻՑԵՐՕՖՕՍՖԱՏ ՌՕԲԷՆԻ
ՀԱՏԻԿԱՒՈՐ
ԳԼԻՑԵՐՕՖՕՍՖԱՏ ԿՐԻ ԵՒ ՍՕԴԱՅԻ
Միակ խրացված ֆօսֆատ
ԱՄՐԱՑՆՈՒՄ Է ՋՂԱՅԻՆ ՍԻՍՏԵՄԸ
Գործադրվում է պարիզեա հիւանդանոցներում։
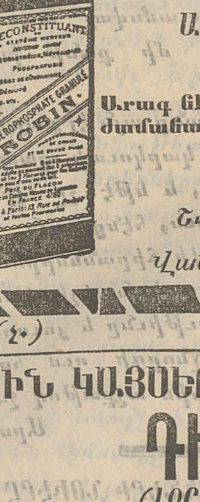

Արագ ներգործում է ՆԵՎՐԱՍՏԵՆԻԱՅԻ ԵՒ ՄՏԱՒՈՐ ՅՈԳՆԱԾՈՒԹԵԱՆ ժամանակ, ՌԱԽԻՏԻ դէմ, ոսկորների քայքայման դէմ՝ մանկան աճման, յղութեան և սնուցման շրջանում, եւ այլն։
Լաւ համ ունի։ Ընդունվում է ջրով կամ կաթով։
Շաքարախտաւորների համար պատրաստվում են լէպէշկաներ։
Վաճառվում է դեղատներում եւ դեղատնային խանութներում։
(Հ.) (M. 152627) 334. 12—6

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ
ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ
(ԼՈՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)
կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում է Հրաւիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրօշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր եւ այլն։
Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետևեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, Թուրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, արեւելեան և լեհական լեզուներով։
Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշտօրէն և չափաւոր գներով։ Ընդունվում են նաև շտապ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով։
Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրօշիւրներ շինել, ու այնուհետև յանձնել։
ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՊՐԻՍ-ԿՈՒՐԱՆՏԻ ԳՆԵՐՈՎ։
Տ ե լ ե ֆ օ ն № 67.

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.